

T.C
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI

KOBİ'LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVİLAY UÇAR

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ferudun Kaya

İKİNCİ TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Hülya Er

BOLU, OCAK - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Sevilay Uçar tarafından hazırlanan “**KOBİ’LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı Bankacılık ve Finans Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.
5/01/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Ferudun KAYA
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Ahmet Emre BİBER
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Orhan KANDEMİR
Kastamonu Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 2021/516 sayısı ile izin alınmıştır.

.....
SEVİLAY UÇAR

ÖZET

KOBİ'LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVİLAY UÇAR

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. FERUDUN KAYA)

(İKİNCİ DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜLYA ER)

BOLU, OCAK - 2024

XII + 85

Finansal okuryazarlık, bireylerin ve işletmelerin finansal konularda bilgi sahibi olma, tasarruf etme, yatırım yapma gibi becerilerini içermektedir. KOBİ'lerin maliyetlerini etkili bir şekilde azaltmak, riskleri yönetmek ve gelecekte doğru finansal kararlar alabilmek için yüksek düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olmaları gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, Bolu ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemektir. Araştırmanın alt amaçları arasında, finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış değişkenlerinin cinsiyete, medeni duruma, yaş gruplarına, eğitim durumlarına, firmaların faaliyet sürelerine, cirolarına, pozisyon düzeylerine, çalışma sürelerine ve finansal okuryazarlık düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, veri toplamak için nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmada, Bolu ilinde (ilçeler hariç) faaliyet gösteren KOBİ'lerin tamamına anket gönderilmiştir. Ancak bu grup içerisinde ulaşılan 89 KOBİ'nin anketi değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma sonucunda, katılımcıların finansal bilgi düzeyleri ile cinsiyetleri arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, finansal okuryazarlık düzeyi ile finansal davranış ve finansal bilgiler arasında da farklılıklar bulunmuştur. KOBİ'lerde yer alan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artması, gelecekte daha sağlıklı finansal kararlar alınmasına ve ekonomik refahın artmasına yardımcı olabilir. Son olarak, KOBİ çalışanları ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik sınırlı sayıda yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın sektöre ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELE: Finans, Finansal Okuryazarlık, KOBİ

ABSTRACT

A STUDY ON THE FINANCIAL LITERACY LEVELS OF SMEs

MASTER THESIS

SEVİLAY UÇAR

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF BANKING AND FINANCE

(SUPERVISOR: PROF. DR. FERUDUN KAYA)

(CO-SUPERVIROR: DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜLYA ER)

BOLU, JANUARY 2024

XII + 85

Financial literacy includes the skills of individuals and businesses, such as being informed about financial matters, saving, and investing. SMEs need to have a high level of financial literacy to effectively reduce their costs, manage risks, and make the right financial decisions in the future. This study aims to examine the financial literacy levels of SMEs operating in Bolu province. The sub-objectives of the research include determining whether financial knowledge, financial attitude, and financial behavior variables differ according to gender, marital status, age groups, educational status, companies' activity period, turnover, position levels, working hours, and financial literacy levels. For this purpose, the survey technique, one of the quantitative research methods, was used to collect data in the study. The study sent a survey to all SMEs operating in Bolu province (excluding districts). However, the surveys of 89 SMEs reached within this group were evaluated. As a result of the study, it was determined that there was a difference between the participants' financial knowledge levels and gender. Additionally, differences were found between the level of financial literacy fin, financial behavior, and financial knowledge. Increasing the financial literacy levels of individuals in SMEs can help them make healthier financial decisions and increase economic prosperity in the future. Finally, considering the limited number of studies on determining the financial literacy levels of SME employees and managers, this study contributes to the sector and literature.

KEYWORDS: Finance, Financial Literacy, SME

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMALAR VE SEMBOLLER LİSTESİ	xi
TEŞEKKÜR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1.FİNANSAL OKURYAZARLIKLIL İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	4
1.1.Finans Kavramı	4
1.2.Okuryazarlık Kavramı	4
1.3.Finansal Okuryazarlık Kavramı	5
1.3.1.Finansal Bilgi	5
1.3.2.Finansal Tutum	6
1.3.3.Finansal Davranış	8
1.4.Finansal Okuryazarlığın Özellikleri	8
1.4.1.Parayı İyi Yönetmek	9
1.4.2.Bütçe Yönetimi ve Borçlanma.....	9
1.4.3.Finansal Planlama	10
1.4.4.İyi İletişim Kurabilmek.....	10
1.4.5.Doğru Ürün Seçimi.....	11
1.4.6.Finansal Sistemi Anlamak	11
1.5.Finansal Okuryazarlığın Önemi	12
1.6.Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Etmenler	13
1.6.1.Sosyo-Demografik Özellikler	13
1.6.2.Aile	14
1.6.3.Zenginlik.....	15
1.6.4.Finansal Memnuniyet	15
1.6.5.Kişilik Özellikleri	16
1.6.6.Sosyal Çevre	16
1.7.Finansal Okuryazarlıkla İlişkili Kavramlar	16
1.7.1.Gelir	16
1.7.2.Harcama ve Borçlanma.....	17
1.7.3.Harcama Yönetimi	17
1.7.4.Tasarruf.....	19
1.7.5.Yatırım	20
1.7.6.Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bilgi	22
1.7.7.Risk Yönetimine İlişkin Bilgi.....	22

1.8.Finansal Okuryazarlığın Etkileri	23
1.8.1.Kişinin Bireysel Refahına Etkileri	23
1.8.2.Finansal Piyasalara ve Ülke Ekonomisine Olan Etkileri	24
İKİNCİ BÖLÜM	26
2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER İLE İLGİLİ TEMEL	
KAVRAMLAR.....	26
2.1.Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) Kavramı	26
2.2.Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ekonomi ve Kalkınmadaki Rolü.....	27
2.3.Dünya’da ve Türkiye’de KOBİ	30
2.3.1.Dünya’da KOBİ	30
2.3.2.Türkiye’de KOBİ	31
2.4.KOBİ’lerin Tanımlanmasında Kullanılan Kriterler	32
2.4.1.Nicel Kantitatif Kriterler.....	32
2.4.2.Nitel Kalitatif Kriterler	32
2.5.KOBİ’lerin Önemi ve Özellikleri.....	33
2.6.KOBİ’lerin Avantaj ve Dezavantajları.....	34
2.7.KOBİ’lerin Ülke Ekonomisine Katkıları	35
2.8.KOBİ’lerde Finansal Okuryazarlık Sorunları, Göstergeleri ve Geliştirilmesi	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	40
3.KOBİ’LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE	
BİR ARAŞTIRMA	40
3.1.Literatür Taraması	40
3.2.Araştırma Yöntemi	47
3.2.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi	47
3.2.2.Araştırmanın Örneklemi, Evreni ve Kısıtları.....	47
3.2.3.Finansal Okur-Yazarlık Ölçeği.....	48
3.2.4.Araştırmanın Modeli.....	48
3.2.5.Araştırma Hipotezleri	49
3.2.6.Araştırma Yöntemi	51
3.3.Araştırma Bulguları.....	51
3.3.1.Katılımcıların Demografik Özellikleri	51
3.3.2. Faktör Analizleri ve Güvenirlilikleri	54
3.3.4. Hipotez Testleri	56
3.3.5. Hipotezlerin Ret/Kabul Durumu.....	63
SONUÇ.....	66
KAYNAKLAR	69
EKLER.....	81

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1: Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri.....	6
Şekil 3.1: Araştırma Modeli	49

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Dağılımları.....	52
Tablo 3.2. Bartlett Küresellik Testi	54
Tablo 3.3. Faktör Analizi	54
Tablo 3.4. Normal Dağılım Testi	56
Tablo 3.5. Cinsiyet Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması....	56
Tablo 3.6. Medeni Durum Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	57
Tablo 3.7. Yaş Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	58
Tablo 3.8. Eğitim Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	58
Tablo 3.9. Faaliyet Süresi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	59
Tablo 3.10. Ciro Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	60
Tablo 3.11. Pozisyon Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması.	61
Tablo 3.12. Çalışma Süresi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	61
Tablo 3.13. Finansal Okuryazarlık Düzeyi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	62
Tablo 3.14. Hipotez Testleri Kabul veya Red Durumu.....	63

KISALTMALAR VE SEMBOLLER LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ASEC:	American Savings Education Council
BES:	Bireysel Emeklilik Sistemi
BİST:	Borsa İstanbul
EGFE:	Expert Group on Financial Education
FED:	Federal Reserve Bank
FLEC:	Financial Literacy and Education Commission
FSA:	Financial Services Authority
FODER:	Finansal Okuryazarlık Derneği
INFE:	Network on Financial Education
İMKB:	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
JSDA:	Japan Securities Dealers Association
MB:	Merkez Bankası
NEFE:	National Endowment for Financial Education
NFER:	National Foundation for Educational Research
OECD:	Organisation for Economic Co-operation and Development
PACFL:	President's Advisory Council on Financial Literacy
PFEG:	Personel Finance Education Group
SEC:	Securities Exchange Commission
SPK:	Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB:	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDK:	Türk Dil Kurumu
TEB:	Türk Ekonomi Bankası
TSPB:	Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
VIOP:	Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası
WB:	World Bank
YY:	Yüzyıl

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince beni yönlendiren değerli danışmanım Prof. Dr. Ferudun Kaya'ya, Dr. Öğr. Üyesi Hülya Er'e, Prof. Dr. Ahmet Emre Biber'e teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca beni destekleyen canım annem babam Filiz-İsmail Uçar'a, üçüz kardeşlerim Pelinsu-Tunahan Uçar'a ve nişanlım Egemen Erdem Çelebi'ye her şey için teşekkür ederim.

GİRİŞ

Günümüzde toplumlar arasındaki etkileşimin hızla arttığı gözlemlenmektedir. Bu etkileşimin hız kazanmasında iletişim, nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, hizmet ve ürün erişimine kolay ulaşılması gibi nedenler etkili olmuştur. Dünyada meydana gelen bu gelişmeler bireylerin ihtiyaç ve isteklerinin farklılaşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bireyler bir yandan önemli ve öncelikli ihtiyaçlarını karşılama çabası içindeyken, diğer yandan yeniliklere uyum sağlama gayreti göstermektedir. İnsanlık bu seviyeye birgünde gelmemiştir. Bu durum tarihi bir serüvene dayanmaktadır ve bu serüven kronolojik olarak insanoğlunun avcılık ve toplayıcılıkla başladığı yaşam mücadelesini, tarım ile çiftçiliğe, çiftçilikten ticarete, ticaretten sanayiye, sanayi devrimi ile ise işçilik ve hizmet dönemine doğru taşıdığı bir süreçtir. Son yirmi yılda ise dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler bilgi ve beceri alanlarına çeşitlilik kazandırmıştır. Bu bağlamda öncelikle ekonomi alanında araştırma yapan kurumlar ve araştırmacıların üzerinde durduğu finansal okuryazarlık, yaşamın bir parçası olarak benimsenmiştir. Yani ekonomik sistemlerin varlığını sürdürebilmeleri için sosyo-ekonomik ve eğitim alanlarındaki değişikliklere uyulması gerekmektedir. Bundan dolayı finansal okuryazarlık alanında eğitilmiş olmak avantaj sağlamaktadır (Mihalčová, Csikósová ve Antořová, 2014).

Finansal okuryazarlığın yapısında bulunan okuryazarlık kavramı çeşitli alanları ilgilendirmektedir. Yani okuryazarlığı sadece okuma ve yazma ile sınırlandırmak doğru olmamakla birlikte, kullanıldığı yer ve zamana göre farklılaşan bir kavramdır (Leu, Kinzer, Coiro, Castek ve Henry, 2013). Bu nedenle finansal okuryazarlığın araştırmacılar tarafından ifade edilen ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Konunun bu derece önemli olmasına karşın ilgili yazında finansal okuryazarlık yetenekleriyle ilgili mesleklere yönelik sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Meslekler kapsamında bakıldığında, finansal okuryazarlık yeteneğinin ailede ve okul sıralarında kazanılması gerektiği öne sürülebilir. Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda meslek gruplarıyla ilgili fazla çalışma bulunmadığından, bu çerçeveden bakan çalışmaların yapılması boşluğu doldurmada yardımcı olacaktır. Bu nedenle meslek gruplarına göre finansal okuryazarlık seviyelerinin analiz edilmesi ve raporlanması, bu konuyla ilgili bütün araştırmacılara bilimsel veri sunacaktır.

Bir ülkenin ekonomik gücünü gösteren faktörlerin arasında uluslararası ve küresel çaplardaki piyasalarda rekabet edebilirlik seviyesini artırabilmesi yer almaktadır. Bu gücü yaratmada aktif rol oynamak isteyen ülkeler inovasyon, girişimcilik ve işletme yönetimindeki esneklik açısından kendini geliştirmelidir. Ancak ülke ekonomisini en temelden inşa etmek yerel ve bölgesel sanayi ile başlamaktadır (Anna Wiśniewska, Joanna Nowakowska, Anna ve Robert, 2016). Ekonomi ve endüstri uzmanlarının hemfikir olduğu konulardan biri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin, ülke sanayilerini güçlendirme için gerekli olduğudur. Bu küçük ve orta ölçekli işletmeler, ülke ekonomilerinde farklı roller oynamaktadır. Bu roller arasında, sektörlerden yüksek istihdam yaratma, finansal kaynaklardan yararlanma veya bunları üretime transfer ve tekellerin ortadan kaldırılması yer almaktadır (Vo Van, 2015).

Küçük işletmelerin gelişip büyümesini amaçlamak doğru bir karar, ancak bunların performanslarını etkileyen finans kaynaklarının eksikliği başta olmak üzere birtakım zorluklarla karşılaşıldığı görülmektedir. Ayrıca yasalar, yönetmelikler, yönetim faktörleri ve düzenlemeler, genel ekonomik şartlar ve zayıf altyapı, yolsuzluk, ürün ve hizmetlere yönelik talebin düşüklüğü ve yoksulluk gibi unsurlar bu konuda önemli faktörlerdendir. Bunların yanı sıra hammadde eksikliği, donanımlı personel azlığı, maliyetlerin kontrol edilememesi ve ucuz yabancı ürünlerin çokluğu gibi sorunların da yaşandığı bildirilmektedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerdeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin, genellikle makro çevre sebebiyle olduğu değerlendirilebilecek problemlerini anlamak önemlidir (Salihu, 2015).

Finansal okuryazarlık, çoğunlukla işletmelerin mikro düzeydeki finansal kararlarını etkileyen bilgi ve becerilere odaklanmaktadır. Bu nedenle, kobilerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması, bu işletmelerin mikro düzeyde daha sağlıklı finansal kararlar alabilmelerine yardımcı olabilir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte finansal araçlarda çeşitlenme görülmektedir. Bu durum kobilerde finansal okuryazarlığın daha da önemli hale gelmesine sebep olmaktadır. Finansal yönetim, rekabet avantajı, kredi finansman gibi nedenlerden dolayı finansal okuryazarlık, kobilerin sağlıklı bir finansal yapıya sahip olabilmeleri, büyümeleri ve rekabet avantajı elde edebilmeleri için önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Bolu ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemektir. Araştırmanın alt amaçları arasında, finansal bilgi, finansal

tutum ve finansal davranış değişkenlerinin cinsiyete, medeni duruma, yaş gruplarına, eğitim durumlarına, firmaların faaliyet sũrelerine, cirolarına, pozisyon dũzeylerine, çalışma sũrelerine ve finansal okuryazarlık dũzeylerine gũre farklılık gũsterip gũstermedięinin belirlenmesi yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, veri toplamak için nicel araştırma yũntemlerinden biri olan anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmada, Bolu ilinde faaliyet gũsteren 89 KOBİ'nin finansal okuryazarlık dũzeyleri ile finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışları hakkında veriler toplanmıştır. Araştırma ũ bũlũmden oluşmaktadır.

Birinci bũlũmde, finansal okuryazarlık ile ilgili temel kavramlar açıklanmakta ve finansal okuryazarlığın ȳzellikleri, ȳnemi ve finansal okuryazarlığı etkileyen etmenlere değinilmektedir. Çalışmanın ikinci bũlũmũ, kũũk ve orta ȳlekli işletmeler (KOBİ)'ler hakkında bilgiler içermektedir. Dũnyada ve Tũrkiye'de KOBİ'ler hakkında bilgiler verilmekte, KOBİ'lerin dũnya ve ũlke ekonomisindeki yeri ve ȳnemi açıklanmaktadır. ũũncũ bũlũmde, araştırma kapsamında literatũrde yapılan çalışmalara yer verilmektedir. Araştırmanın amacı ve ȳnemi, anakũtle ve ȳrnekleme, araştırma modeli, yũntemi ve hipotezleri açıklanmaktadır. Ayrıca, araştırma modeliyle geliştirilen hipotezler test edilmektedir. Son olarak, araştırmada elde edilen sonuçlara yer verilmekte, araştırmanın katkıları ve kısıtları yer almakta ve gelecek araştırmalar için ȳnerilerde bulunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.FİNANSAL OKURYAZARLIKLIL İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1.Finans Kavramı

Finans kavramı Türk Dil Kurumunun (TDK) Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğüne (2004) göre; “*fon ve sermaye sağlamaya yönelik ticari etkinlik*” şeklinde tanımlanmaktadır. Para yönetiminde yaratıcı bir şekilde kararlar alarak bunları uygulamayı gerektirdiği için Khan ve Jain (2008) finans kavramını, parayı yönetme sanatı olarak tanımlamaktadır. Finans aynı zamanda, gerçek ve tüzel kişilerin ve işletmelerin yararlanabilecekleri sermaye, para veya fon şeklinde de adlandırılmaktadır (Okka, 2010). Finans, kişisel finans ve kamu finansı olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Kişisel finans, bireysel ve kurumsal finansı içerirken, kamu finansı devletin mali durumu ve gelir gider ilişkilerini incelemektedir (Paramasivan ve Subramanian, 2009).

Finans kavramı hem bireyleri ve dolayısıyla hane halkını hem işletmeleri hem de devlet bütçesini ilgilendirdiği için önemlidir (Öztürk, 2014). Bu nedenle, finans kavramı ile ilgili farkındalığın artırılması ve toplumun bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, finans yönetimi konusunda bireylerin ve işletmelerin bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Çünkü finans yönetimi, bireylerin ve işletmelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için gereklidir. Paramasivan ve Subramanian (2009) finans yönetimi kavramının, bireylerin ve işletmelerin parasal hedeflerinin belirlenmesinde, sürdürülmesinde ve karar alınmasında yapılan işlemleri kapsadığını ifade etmektedir. Buna göre, finansal kararlar alınırken piyasa koşullarının göz önünde bulundurulması ve olası risklerin öngörülmesi gerekmektedir (Kaya, 2019). Bu bakımdan finans ve finans yönetimi kavramı ekonomik planlamalar ve sürdürülebilirlik için oldukça önemlidir.

1.2.Okuryazarlık Kavramı

Okuryazarlık, TDK’nin güncel Türkçe sözlüğüne (2023) göre; “*okuryazar olma durumu*” olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak okuryazarlık kavramına bakıldığında, toplumun anlam yüklediği iletişimsel simgelerin etkili bir biçimde kullanılabilme yeteneği olduğu söylenebilir (Öztürk, 2014). Okuryazarlık bir alanla ilgili konuları sadece okuyup yazma anlamında kullanılmamaktadır. İlgili alanda okuryazar olan bir birey, o alanın kavramlarını, kavramlar arası ilişkileri, alanı ile

ilgili bilgi ve becerileri bilen ve uygulayabilen niteliktedir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

Okuryazarlıkla ilgili bilim okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve matematiksel okuryazarlık gibi birçok alan vardır. Finansal okuryazarlık da bunlardan bir tanesidir.

1.3.Finansal Okuryazarlık Kavramı

1.3.1.Finansal Bilgi

Finansal bilgi bir bilgi türü olmakla birlikte, iki farklı ölçütte var olduğu söylenmektedir. Birinci ölçüt; makroekonomik düzeyde finansal bilgilerden meydana gelmektedir. İkinci ölçüt ise mikro ekonomik düzeyde finansal bilgilerdir. Genel olarak finansal bilgiler, ekonomik bağlantılı bütçe açıkları, yıllık planlar, ulusal ticarete ilişkin rakamlar ve bazı verilerden oluşan genel ekonomik hesaplara ait verileri ifade etmektedir. Bununla birlikte finansal bilgi, ülke ekonomilerinde yer alan tüm kurum ve kuruluşların da kaynağı olarak bilinmektedir (Özdemir, 2011).

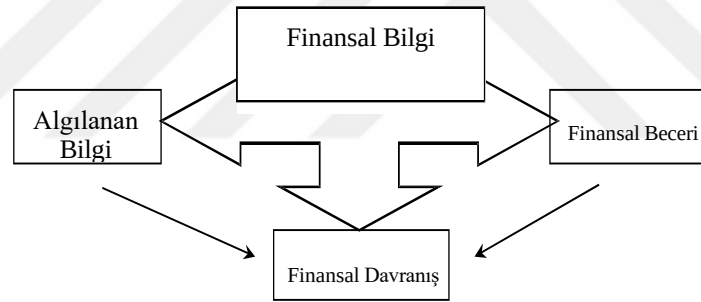
Bireysel yatırımcıların piyasaya ve kendilerine arz edilen finansal araçlara ilişkin bilgileri, yatırımın yönünü belirlemelerine yardımcı olmakla birlikte piyasaya fon transferine de önemli katkı sağlamaktadırlar. Bununla birlikte, bireysel yatırımcıların temel finansal kararları alabilmeleri için yeterli finansal bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Nitekim finansal bilgi, bireylerin uygun biçimde finansal kararlar almalarına yardımcı olan finansal davranışların birincil unsurudur. Finansal bilgiye sahip bireylerin bir süre sonra finansal yetenek sahibi olduğu, finansal yeteneklerinin ise finansal tutuma yansıdığı ve sonrasında da finansal davranışa dönüştüğü bilinmektedir (Ardic, Mylenko ve Saltane, 2011). Dolayısıyla, finansal davranışın doğru oluşmasında en temel koşul, bireylerin uygun finansal kararlar alabilmesi için belirli seviyede finansal bilgilere sahip olmasının gerekli olduğunu değerlendirilmektedir.

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler, finansal araçların sayısında artışın olması ve bireylerin gelirlerinin artması bu araçlara daha kolay ulaşılarak finansal kararların hızlı alınması gereğini doğurmaktadır. Finansal davranış ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar bireysel yaşam beklentisinin artması, bireylerin birden çok işte çalışmaları ya da sık sık iş değiştirmeleri, bireysel yatırımcı sayısının artması gibi nedenlerle bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de artması

gerektiğini göstermektedir. Finansal bilgi günümüz koşullarında değerlendirildiğinde, bireylerin elde etmek istedikleri mal ve hizmetlere ulaşmalarında gerekli olan finansmanı bulmaları açısından temel bir gereksinim haline gelmektedir. Bireylerin günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri ve ailelerinin geçimini sağlayabilmeleri için bazı temel finansal bilgilere sahip olmaları gerekmektedir. Nitekim günümüz geçmişle karşılaştırıldığında, yatırım ve acil ihtiyaçlara yönelik daha çok finansal fırsat ve alternatif bulunmaktadır. Bu alternatiflerin her birinin kendi içerisinde avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Ancak hiçbirinin risksiz ve yüksek getirili olduğu söylenemez. Bu finansal araçlardan en uygun olanı bulmak ve seçmek, bireyin finansal bilgisiyle sınırlıdır (Özdemir, 2011).

Finansal okuryazarlık ölçümünde finansal tutum, finansal bilgi ve finansal davranış olmak üzere bazı bileşenler bulunmaktadır. Bu bağlamda finansal okuryazarlıkta finansal bilginin önemine vurgu yapan kavramsal şema Şekil 1.1’de gösterilmektedir.

Kaynak: Hung, Parker ve Yoong, 2009

Şekil 1.1. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

Finansal okuryazarlık, temel ekonomik ve finansal kavramları kullanırken aynı zamanda finansal bilgiyi yönetmek adına bu bilgiyi ve diğer finansal yetenekleri de kullanmakta ve bu sayede ömür boyu finansal refahı sağlamak açısından kaynakları etkin bir şekilde değerlendirmektedir. Şekil 1.1’de görüldüğü üzere, finansal bilgi, finansal beceri, algılanan bilgi ve finansal davranış doğrudan etkilemektedir. Ayrıca finansal beceri ile algılanan bilginin de finansal davranış doğrudan etkilediği görülmektedir. Bütün bu etkilere sahip bireylere finansal okuryazar birey denilebilmektedir.

1.3.2.Finansal Tutum

Tutum, herhangi bir olay veya olguya karşı sergilenen tavır olarak ifade edilebilir. Bu tutum, karşılaşılabilecek olay veya olguya yönelik olarak sergilenecek davranışın belirleyicisidir. Finansal tutumlar da finansal davranışların belirleyicisidir. Parayı kazanma, harcama, biriktirme ve yatırım yapma kararları gibi finansal davranışlar, kişilerin finansal tutumlarına bağlı olarak şekillenmektedir (Gönen ve Özmete, 2007).

Finansal tutumların pozitif olmasıyla kişiler finansal fayda elde ederken, negatif olduğundaysa zarar edebilirler. Örneğin, birey yaşamının sonraki dönemine yönelik para biriktirme konusuyla ilgili negatif tutum sahibiyse, bu birey birikim yapmak için istekli olmayabilir. Kısa vadeli ve günlük harcamaları tercih eden kişilerin, acil durumlara yönelik tasarruf yapma ihtimali de düşüktür. Kişilerin finansal konularda sahip oldukları tutumlarının olumlu olması, finansal okuryazarlık düzeylerinin de yükselmesine katkıda bulunabilir (Şahin ve Barış, 2017).

Bazı insanlar geleceklerini düşünmeden paralarını harcayarak negatif finansal davranışlar sergileyebilirler. Birikim yapmama ve tasarruf etmeme gibi davranışlar göstererek, para harcamalarında dikkatli davranmamaları nedeniyle krediye başvurabilirler, sonuç olarak aşırı borçlanma durumuyla karşılaşabilirler (Gökmen, 2012). İyi bir finansal eğitim sayesinde bu olumsuz finansal tutumların düzeltilmesi mümkündür ancak bazı araştırmalar, finans bilgi ile yeteneğine sahip bireylerin bile söz konusu yetenek ve bilgileri davranışa yansıtmadıklarını, finansal davranışların hem kişilik özelliklerinden hem de çevresel faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır (Sarigül, 2014).

Finansal okuryazarlığın bir parçası olan finansal tutum, parayı özenli harcama, parayı dikkatli kullanma, emeklilik dönemine ve geleceğe yönelik tasarruf ve birikim yapma konularında önceden yaşanmış tecrübeler ışığında düzenli bir finansal duruş sergilemektir. Bireyler, geleceği düşünerek uzun vadeli planlama yapmayı tercih etmekte ve parayı tasarruflu bir şekilde kullanmaktadırlar. Finansal tutum, harcama yapılması öncesinde düşünmek olarak da tanımlanabilir (Atkinson ve Messy, 2012). Kavram olarak tutum, psikoloji alanyazınında kişinin bir olguya veya nesneye karşı olumlu veya olumsuz olarak hissettiği tepkinin yönü olarak tanımlanmaktadır. Bu eğilim, bireyin ortaya koyduğu davranışsal tepkilerle kendini göstermektedir. Başka bir deyişle, tutum kişinin karşılaştığı bir durumda sergilemesi beklenen olası davranış şeklidir (Çengelci, 2019).

1.3.3.Finansal Davranış

Finansal davranış, kişilerin sahip oldukları varlıkların izlenmesini, finansal farkındalıkla varlıkları üzerinde çeşitli işlemler yapmalarını, borç ve kredilerini etkili bir şekilde yönetmelerini, kısa vadede risklerden kaçınmalarını ve uzun vadede getiri elde etmelerini sağlayacak şekilde davranmalarını ifade etmektedir (Alkaya ve Yağlı, 2015). Xiao ve O'Neill (2016)'ya göre kavram olarak finansal davranış, paranın kullanımı hakkında planlama yapmayı, para kullanımını kaydetmeyi, sabit giderlerin tekrar değerlendirilmesini ve bütün finansal işlemleri kaydetmeyi ifade eden bir tutum olarak tanımlanmaktadır.

Finansal davranış, kişilerin doğuştan getirdikleri eğilimlerin yanı sıra ailelerinden, çevrelerinden ve yaşadıkları deneyimlerden edindikleri bilgi ve becerilerin, ayrıca psikolojik etmenlerin (örneğin tüketim eğilimi, motivasyon ve tasarruf gibi faktörlerin) bir araya gelmesiyle şekillenmektedir (Dew ve Xiao, 2011). Ünal ve Düger (2011)'e göre ise; bireylerin finans konularına yaklaşımını finansal tutum olarak ifade ederken, bireylerin finans konularında fiilen yaptıklarını finansal davranış olarak ifade etmektedir.

Finansal davranışlar farklı durumlarda değişkenlik gösterebilir. Michigan Üniversitesi'nde 2001 yılında yapılan bir araştırmaya göre, finansal davranışlar seviyelerine göre kolaydan zora doğru olacak şekilde dört kategoriye ayrılmaktadır (Ö. Bayındırlı, 2020).

1.Nakit Akımı Yönetimi: Bütçe ve harcama planı oluşturma, bireysel çek hesabı, faturaları zamanında ödeme gibi faaliyetler bu kapsam içerisindedir.

2.Kredi Yönetimi: Kredi borçlarını gecikmeden ödeme, uygun kredi fırsatlarından istifade etme, kredi kartı edinme gibi faaliyetler bu kapsam içerisindedir.

3.Birikim: Birikim hesabı oluşturma, tasarruf edebilme, acil durumlara yönelik kaynak tahsis edebilme gibi eylemler bu çerçevededir.

4.Yatırım: Emekliliğe yönelik plan yapma, mevduat hesabı açma, fon hesapları oluşturma gibi faaliyetler bu kapsama dahildir.

1.4.Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Finansal okuryazarlık kavramı, kişilerin temel seviyede finans bilgisi ve becerisine sahip olmaları, bu bilgi ve becerileri finansal davranışlarında göstermeleri, etkili finansal kararlar alabilmeleri ve finansal planlamalar yapabilmeleri olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla, finansal okuryazar bir bireyin

finans uzmanı olmasına gerek olmadığı, temel seviyede finansal bilgileri bilmesinin yeterli olduğu belirtilmektedir (Durmuşkaya ve Kavas, 2018). Alan yazında finansal okuryazar bireylerin sahip oldukları birkaç ortak özellikler ifade edilmektedir. Bunlar; finansal okuryazarlığı yüksek olan birey eğitilmiş ve bilgilidir. Bankacılık, kredi ve vergi uygulamaları ile yatırım, tasarruf ve para yönetimi konusunda bilgilidir. Para ve varlık yönetiminin temel kavramlarını bilir ve anlar. Finansal bilgilerini kullanarak geleceğe dönük planlar yapar ve finansal kararlarını bunlara göre uygular (Gökmen, 2012). Finansal okuryazar bir bireyin sahip olması gereken temel özellikler daha ayrıntılı bir şekilde aşağıda maddeler halinde açıklanmaktadır.

1.4.1.Parayı İyi Yönetmek

Mal veya hizmet satın almak için kullanılan araçlar para olarak adlandırılmaktadır. Para bir değer birimi ya da ölçü birimi olarak da kullanılabilmektedir (Eğilmez, 2019). Para, insanın ulaşmak istediği birçok şeye veya hizmete ulaşmayı sağladığı için insanlar içerisinde en çok değer verilen şeylerden birisidir (Smith, 2018). Çünkü para, önce insanın hayatını devam ettirmesi için gereklidir. Belli yaşam standartlarına sahip olmak, eğitim almak, tasarruf yapmak gibi birçok şey için para gerekmektedir. Ayrıca belli bir refah seviyesine ulaşmak da para ile mümkündür. Dolayısıyla tüm bu durumlar parayı insanların hayatlarında en çok önem verdikleri şeylerden biri konumuna getirmektedir (İlbay, 2021). Refah içerisinde yaşamının en önemli öncüllerinden biri de parayı iyi yönetmektir.

Parayı iyi yöneten bireyler gelir-gider dengesini kurmakta güçlük çekmemekte, tasarrufla sermayesini artırmakta, hangi finansal araçlara yönelmesi gerektiğini bilmekte ve gereksiz harcamalar yapmamaktadır. Bunun için parayı iyi yöneten bireylerin aynı zamanda iyi bir finansal okuryazar oldukları söylenebilir. Çünkü parayı iyi yöneten bireyler harcamalarında ve yatırımlarında daha doğru ve rasyonel kararlar alabilmektedirler. Bu da finansal okuryazar olmakla ilişkilidir (Öztürk ve Demir, 2015).

1.4.2.Bütçe Yönetimi ve Borçlanma

Bütçe yönetimi, kişinin veya hane halkının hayatlarını devam ettirebilmeleri için elde ettikleri gelirleri uygun şekilde dağıtma, finansal öncelikleri belirleme, ilgili finansal hedeflere ulaşmak için tasarruf yapma ve ileriye dönük kar elde etme amacıyla yatırım yapmalarına yardımcı olmaktadır (Hayta, 2011: 59). Bu

bakımdan, finansal olarak sağlam adımlar atabilmek adına bütçe yönetimi önem arz etmektedir.

Borç kavramı ise; *“gelecekte ödeme düşüncesine dayalı ve ihtiyaç anında kullanıma hazır halde bulunan satın alma gücü”* olarak ifade edilmektedir. Buna göre borç, gelirin elde edilmesinden önce harcanabilmesi anlamına gelmektedir. Borcun bireyin ödeyebileceği büyüklükte olması beklenir. Finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin bütçelendirmeyi daha gerçekçi yapabildikleri ve borçlanma konusunda daha rasyonel adımlar attıkları söylenebilir. Buna göre finansal okuryazar bireyler ödeyemeyecekleri borcun altına girmemeye, kredi ve borçlarını zamanında ödemeye ve borçlanmayı en az seviyeye indirmeye çalışmaktadırlar (Capuano ve Ramsay, 2011).

1.4.3.Finansal Planlama

Finansal okuryazarlığın en önemli özelliklerinden biri finansal planlama yapabilmektedir. Finansal planlama, bireylerin gelecekte karşılaşabilecekleri bir takım finansal problemlerin önüne geçmek için harcamalarını daha dikkatli yapmalarını sağlamaktadır. Bunun için bireyler emeklilik, sigorta işlemleri ve yatırım yapmak için sürdürülebilir bir para akışını sağlamaya yönelik birtakım planlar yapmaktadırlar. Plan yapmak kişi için izleyeceği yolu belirlemek anlamına geldiğinden finansal açıdan daha düzenli bir şekilde tasarruf ve yatırım yapmasını kolaylaştırmaktadır (İlbay, 2021).

Finansal planlama içerisine bütçeleme ve vergi planlaması, gelirin ve varlıkların korunması, büyük tutarlı satın almalar (ev, araba, arsa gibi), yatırım, likidite yönetimi, emeklilik ve miras planlaması girmektedir (Gökmen, 2012). Finansal okuryazar bireyler finansal planlamalarını yaparken öncelikle gelir-gider dengesini kurmalı, gerçekçi hedefler ile tasarruf ve yatırımlarını yönlendirmeli ve uzun vadede kar elde edebileceği şekilde finansal planlamasını yapmalıdır.

1.4.4.İyi İletişim Kurabilmek

Etkili bir iletişim birçok noktada insanoğlunun hayatını kolaylaştıran en önemli hususlardan biridir. Finansal bir sistem içerisinde finansal bir ürün ya da hizmet satın almak isteyen bireyler yatırımcılarla ve profesyonel bilgi aktarıcılarıyla karşılaşacaklardır. Aynı şekilde, finansal bir ürünü veya hizmeti sunan bireyler de alıcılarla karşı karşıya geleceklerdir. Her iki açıdan da bakıldığında, iletişimin önemi göz önüne alınmalıdır. Çünkü kendini iyi ifade eden, ne talepte bulunduğunu karşı tarafa açıkça ifade edebilen, karşı tarafı iyi dinleyen,

karşı tarafın isteklerini anlayan bireyler finansal işlemlerde daha etkili bir iletişim kuracaklardır. Bu da finansal işlemlerin daha akıcı bir şekilde gerçekleşmesini kolaylaştırmaktadır (İlbay, 2021).

İletişimin bir diğer önemi de finansal işlemlerde karşılaşılabilecek problem durumlarında ortaya çıkmaktadır. Bir yatırımcının veya mal ve hizmet alan bir bireyin finansal araçlarla herhangi bir problem yaşadığında hakkını nerede arayacağını, nerelerle iletişime geçmesi gerektiğini ve problemini nasıl aktarması gerektiğini bilmesi gerekmektedir. Bunun için de iyi iletişim kurmak, kendini iyi ifade edebilmek önem arz etmektedir. Ayrıca finansal sektörün hareketli bir yapıya sahip olmasından dolayı, yatırımcılarla etkileşim halinde bulunmak, yeni yatırımcıları tanımak, sistemde en önemli pay sahiplerini bilmek gibi noktalarda yatırımcıların algılarının açık olması ve yeni gelişmelerden haberdar olmaları önemlidir. Bu da iyi bir iletişim kurmakla mümkündür (Gökmen, 2012).

1.4.5.Doğru Ürün Seçimi

Finansal bir sistemde, finansal ürünler yatırımcıların hem harcamalarını karşılamakta hem de kolay ve daha az riskle gelir elde etmelerine imkân tanımaktadır. Finansal ürünlerin bölünebilirlik, işlem maliyetleri, likidite ve fiyatların öngörülebilirliği özellikleri bulunmaktadır. Finansal ürünlerin bölünebilirliğine bakıldığında, işletmelerin genellikle bölünebilirliği az olan tahvil ve hisse senedi ihracına yöneldikleri, ödünç alıcıların ise bölünebilirliği yüksek olan menkul değerleri tercih ettikleri görülmektedir. Finansal ürünlerin alınması veya satılması sürecindeki giderler işlem maliyetini vermektedir. Likiditede menkul değerler, gayrimenkullardan daha likittir. Finansal varlıkların fiyatlarının tahmin edilebilirliği de önemli bir özellik olarak ifade edilmektedir (Saraç, 2014).

Finansal ürün tercihlerinin incelendiği birçok çalışmaya göre, orta ve yüksek gelir grubu tarafından genellikle banka kredileri ve mevduat hesaplarının tercih edildiği, tüketicilerin karmaşık finansal ürünleri öğrenmeye daha meyilli olduğu, karmaşık finansal ürün tercihinde alternatifleri iyi değerlendirdikleri ve en iyi alternatif seçme eğiliminde oldukları ifade edilmektedir (Kıran, 2019; Öztürk, 2014). Bu durum, finansal okuryazarlığın doğru finansal ürün seçiminde önemli olduğunu göstermektedir.

1.4.6.Finansal Sistemi Anlamak

Finansal sistem; “*Fon arz edenlerle fon talep edenlerin bir araya geldiği piyasa*” olarak tanımlanmaktadır (Özerol, 2016). Finansal bir sistemde, fon arz

edenler (tasarruf sahipleri), fon talep edenler (girişimciler ve yatırımcılar), yatırım ve finansman araçları (menkul kıymetler), finansal kurumlar ile hukuki ve idari düzen yer almaktadır. Finansal sistemlerde paraya ihtiyacı olanlar ile parasını artırmaya çalışanlar sürekli iç içedir. Her iki tarafı bir araya getiren ise bankalar, sigorta şirketleri, leasing ve faktöring gibi finansal araçlardır.

Menkul kıymetler, taraflar arasında alınıp verilen finansal araçlardır. Menkul kıymetler içerisine borç alacak veya ortaklık ilişkisi ifade eden, dönemsel olarak getiri sağlayan, misli olan, yatırım aracı özelliğı taşıyan, seriler halinde çıkarılan ve diğerk şartları Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından saptanan değerli kâğıtlar girmektedir (İlbay, 2021). Finansal okuryazar bireylerin finansal sistemi anlayabilmesi ve yatırım ve borçlanmalarını buna göre düzenlemesi beklenmektedir.

1.5.Finansal Okuryazarlığın Önemi

Ürün ve hizmetlerin çeşitliliğı ile karmaşıklığının her geçen gün arttığı dünyada bireylerin doğru ürünlere ve hizmetlere uygun şekilde ulaşmaları, gelir-gider dengelerini doğru kurabilmeleri, harcamalarını yönetebilmeleri, tasarruf ve yatırım yapmaları için finansal anlamda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu da finansal okuryazarlığın önemini göstermektedir. Finansal sistemlerdeki karmaşıklıklar ciddi finansal bilgi gerektirebilmektedir. Bu bağlamda, bireysel yatırımcıların daha bilinçli bir yatırım yapabilmeleri için finansal okuryazarlıklarının iyi seviyede olması gerekmektedir (Hayta, 2011). Ayrıca finansal problemlerin üstesinden gelmek ve olası problem durumlarıyla karşılaşıldığında neler yapılabileceğini ön görmek için de finans okuryazarı olmak önem arz etmektedir (Öztürk, 2014).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte mobil bankacılık, internet bankacılığı, kripto para piyasaları gibi farklı araçlarının ortaya çıkması finansal açıdan bireylerin erişimini kolaylaştırmakta, işlemleri daha rahat ve kısa sürede tamamlamalarına olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, bu araçları kullanabilmek de bir finansal okuryazarlık gerektirmektedir (Orton, 2007). Finansal okuryazarlığın gerekli olduğu bir diğerk sistem emeklilik sistemidir. Bireyin emeklilik sistemlerindeki değişimi anlayabilmesi ve ilerleyen süreçte zarar etmeden emekli olabilmesini sağlaması için finansal okuryazar olması gerektiğı ifade edilmektedir (Hayta, 2011). Finansal problemlerin ailelerin dağılmasına sebebiyet vermesi de finansal okuryazarlığın önemine yönelik bir diğerk işarettir. Nitekim

yapılan bir çalışmada, finansal problemler yaşayan ve parayı yönetmede yetersiz olan bireylerin evliliklerinin daha kolay bittiği ortaya konmuştur (Wolcott ve Hughes, 1999).

1.6.Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Etmenler

Finansal okuryazarlığı daha iyi anlayabilmek için sosyo-demografik özellikler, aile, zenginlik, finansal memnuniyet kişilik özellikleri, sosyal çevre gibi birtakım faktörler hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Çünkü finansal okuryazarlığı etkileyen bu faktörler kişinin finansal okuryazarlığını artırabileceği gibi azaltabilecektir. Aşağıda finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlere odaklanılmaktadır.

1.6.1.Sosyo-Demografik Özellikler

Finansal okuryazarlık becerisi bireyin yaşına, cinsiyetine ve eğitim düzeyine göre değişebilmektedir (Bağcı ve Arabacı, 2019). Finansal okuryazarlığı belirleyen sosyo-demografik özellikler yaş, cinsiyet, eğitim, iş durumu, ikamet durumu ve ırk gibi faktörler olarak ifade edilmektedir (Ergün, 2018). Kılınç ve Antepli (2020) çalışmalarında, katılımcıların demografik özelliklerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Lusardi'ye göre orta yaş ve üzeri kişilerin finansal okuryazarlığı düşük olduğunu ifade etmektedir (Lusardi, Mitchell ve Curto, 2009). Buna karşın, bazı çalışmalara göre orta yaşlardaki bireylerin gençlere göre finansal okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Chen ve Volpe, 1998; Lusardi ve Mitchell, 2007).

Eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık becerisi de genellikle yükselmektedir (Bhushan ve Medury, 2013). Eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin genellikle finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu belirleyen başka çalışmalar da vardır (Beres ve Huzdik, 2012; Campbell, 2006: 1590; Jorgensen, 2007; Monticone, 2011). TEB 2013 verilerine göre erkeklerin kadınlara göre finansal bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak 2020 verilerine göre kadınlarla erkekler arasındaki bu fark giderek kapandığı görülmektedir.

Kılıç vd. (2015) tarafından Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlığının ölçüldüğü bir çalışmada, erkeklerin finansal okuryazarlığının kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, bu sonuçlardan farklı olarak kadınların finansal okuryazarlıkta erkeklerden daha iyi olduğuna yönelik çalışmalar da literatürde mevcuttur (Danes ve Hira, 1987). Yine, erkeklerin finansal okuryazarlık seviyelerinin kadınlardan daha iyi

olduğu da ortaya konan bir diğer sonuçtur (Markovich ve DeVaney, 1997; Chen ve Volpe, 1998; Lusardi, Mitchell ve Curdo, 2010).

1.6.2.Aile

Bireyler çocukluktan itibaren finansal kararlar almaya başlamakta ve bu durum ömür boyu devam etmektedir (Bozçelik, 2019). Bu kararları almada öncelikle bireyin ailesinin etkisi vardır. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, ailenin toplam geliri, ailede finansal kararları alan kişi, ailenin tasarruf eğilimleri gibi birçok etkenin bireyin finans bilgisi üzerine etkisi olduğu bilinmektedir (Yıldırım ve Özbek, 2021).

Özellikle anne eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin finansal okuryazarlıklarının yüksek olduğu, yine, aileden miras kalan bireylerin mirası yönetme noktasında finansal okuryazarlık seviyelerinin iyi olduğu belirlenmiştir (Lusardi, Mitchell ve Curto, 2010). Bununla birlikte, literatürde ailenin finansal okuryazarlık oranının kişileri olumlu veya olumsuz etkilediğine yönelik farklı fikirler yer almaktadır.

Jogerson ve Savla (2010) çalışmalarında, ailenin finansal tutum ve davranışlar üzerinde pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu, buna karşılık finansal bilgi üzerinde anlamlı bir etkinin olmadığını ifade etmektedir. Clarke, Heaton, Israelsen ve Eggett (2005) çalışmalarında ise çocukların ailelerinde gördükleri finansal uygulamalardan etkilendikleri belirlenmiştir. Shim, Xiao, Barber ve Lyons'a (2009) çalışmalarında ise üniversite öğrencileri finansal konularda hala büyük ölçüde ebeveynlerinden etkilendikleri görülmüştür. Buna göre bireyler ailelerinde gördükleri finansal uygulamaları model alabilmekte, bunun sonucunda bazen iyi sonuçlarla karşılaşmakta bazen de ailelerin yaptıkları hatalara düşmektedirler. Bu nedenle, ailelerin rol model alınmasının her zaman olumlu sonuç vermeyeceği söylenebilir (Kıran, 2019). Buna rağmen, çoğu bireyin ailesinde gördüğü ve davranış haline getirdiği bütçe oluşturma, tasarruf ve birikim gibi bazı finansal uygulamaları daha sonra hayatlarının herhangi bir döneminde de yaptıkları ifade edilmektedir (Clarke, Heaton, Israelsen ve Eggett, 2005). Bazen de ailedeki bireylerin yaşadıkları finansal problemler, diğer bireylerin finansal konularda daha temkinli davranmalarına sebep olmakta ve bu durum da bireylerin finansal okuryazarlıklarını geliştirmektedir (Van Rooij, Lusardi ve Alessie, 2007).

1.6.3.Zenginlik

Finansal okuryazarlığı etkileyen bir diğer faktör servet/zenginliktir. Kişinin zenginliği ile finansal okuryazarlığı arasında bir ilişki olduğu birçok çalışmada ortaya konmuştur (Campbell, 2006; Jorgensen, 2007; Lachance ve Choquette-Bernier 2004; 13 Monticone, 2010). Ancak çalışmalarda ortaya çıkan bakış açısı zaman zaman birbirinden farklılık göstermektedir. Örneğin, bazı çalışmalarda zenginlik arttıkça parayı etkili kullanma becerisinin de arttığı yönünde bulgular ortaya koyulurken (Davies ve Lea, 1995; Monticone, 2010; Van Rooij, Lusardi ve Alessie, 2007), bazı çalışmalarda kısıtlı imkânlarla sahip bireylerin paralarını daha iyi yönettikleri belirlenmiştir (Lachance ve Choquette-Bernier, 2004). Bazı zengin ailelerin finansal danışmanlarına çok fazla türde finansal işlemlerini yaptırdıkları bilinmektedir. Ancak bu kişilerin finansal okuryazarlıklarının yüksek veya düşük olduğu noktasında bir çıkarım yapılmasını etkilememektedir (Öztürk, 2014).

Literatürde finansal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için zengin insanların eğitime ulaşma imkânlarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, finansal açıdan okuryazarlığı düşük olan bireylerin de ne kadar zengin olurlarsa olsunlar, parayı yönetme noktasında eksikleri varsa eğer ellerindeki paraların zamanla eriyeyeceği vurgulanmaktadır (Kiyosaki, 2018).

1.6.4.Finansal Memnuniyet

Finansal okuryazarlık üzerinde etkili olan etmenlerden biri de finansal memnuniyettir. Finansal memnuniyet kavramı, mevcut finansal durumlarla ilgili bireylerin algıları olarak tanımlanmaktadır (Hasibuan, Lubis ve HR, 2018). Finansal memnuniyet ile benzer anlama sahip finansal iyilik hali ise bireylerin gelir ve birikimlerine ilişkin memnuniyetlerini içermektedir. Ayrıca finansal iyilik hali, kişilerin kendilerini finansal açıdan güvende hissetmelerini, refah gücünü ve finansal fırsatlara ilişkin algısını da içermektedir (Ahmetoğulları ve Parmaksız, 2017).

Bireylerin finansal anlamda kendilerini geliştirmek için, içinde bulundukları durumdan memnuniyetsizlik duymalarının bir başlangıç durumu olduğu ifade edilmektedir. Buna göre, birey içinde bulunduğu finansal durumdan memnun değilse, finansal açıdan kendini geliştirmek için daha çok finansal okuryazar olmaya çalışmaktadır (Joo ve Grable, 2004; Öztürk, 2014). Bu şekilde, bireylerin hem finansal okuryazarlığı artmakta hem de finansal memnuniyetleri bu durumdan olumlu etkilenmektedir. Yapılan çalışmalarda bireylerin finansal bilgilerini kendi

kendilerine geliştirdiklerinde finansal memnuniyetlerinin bu durumu etkilediği ifade edilmektedir (Çakırer, 2019; Murphy, 2013).

Kişilerin, finansal okuryazarlıkları arttıkça içinde bulundukları ekonomik durumdan daha memnun hale gelmekte ve bu da finansal açıdan kendilerini daha iyi hissetmelerini kolaylaştırmaktadır (Loibl ve Hira, 2005). Taft vd. (2013) çalışmalarında, bireyin finansal okuryazarlığı arttıkça ekonomik refahı artarken finansal endişe, psikolojik baskı, stres ve aile içi çatışmalar azalmaktadır. Yani yüksek finansal okuryazarlık finansal memnuniyeti olumlu etkilediği söylenebilir.

1.6.5.Kişilik Özellikleri

Bireylerin kişilik özellikleri de finansal okuryazarlıklarını etkilemektedir. Kişilik özellikleri farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bunlardan alan yazında en kabul göreni beş faktörlü kişilik özellikleridir. Buna göre bireylerin sorumluluk, uyumluluk, dışadönüklük, duygusal kararlılık ve deneyime açıklık olarak beş farklı kişilikte olabileceği belirtilmektedir (Tüz, 2013). Alan yazında ifade edilen kişilik türlerinden deneyime açıklık ve duygusal kararlılık tiplerinin finansal okuryazarlıkla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Apan ve Ercan, 2017).

1.6.6.Sosyal Çevre

İnsan, bir toplum içerisinde hayatını devam ettirdiği için sosyal bir varlıktır. Bu nedenle ailesi, arkadaşları ve diğer sosyal çevresinin insan üzerinde etkisi olabilmektedir. Bu bakımdan, finansal okuryazarlığı etkileyen bir diğer faktörün de sosyal çevresi olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalarda bireyin arkadaş çevresinin borsaya girmesine ve borsadan çekilmesine sebep olduğu (Brown, Ivkovich, Smith ve Weisbenner, 2008; Hong, Kubik ve Stein, 2004) görülmekte iken, finansal okuryazarlık seviyeleri düşük olan bireylerin çevrelerinden tavsiye alma eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Lusardi ve Mitchell, 2006: 13; Van Rooij, Lusardi ve Alessie, 2007).

1.7.Finansal Okuryazarlıkla İlişkili Kavramlar

1.7.1.Gelir

Gelir kavramı; “*üretime yapılan katkı sonunda belli bir dönemde ele geçen değerler toplamı*” olarak açıklanmaktadır. Gelir; “*emek karşılığında alınan ücret, maaş, müteşebbis geliri, yevmiye, dul-yetim aylıkları, burs, emekli maaşı, yaşlılara yapılan harcamalar, gayrimenkul kira geliri, toprağa ilişkin kira, faiz müessesesi geliri ya da kar elde etme*” şeklinde ifade edilmektedir (TÜİK, 2015a; TÜİK, 2015b).

1.7.2.Harcama ve Borçlanma

Harcama TDK'ye göre; *“bir şey almak için elden çıkarılan para, gider”* şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Harcama, kısaca bir şeyi elde etmek için harcanması gereken maliyet olarak ifade edilmektedir (Liberto, James ve Li, 2022). Kamu harcamaları, kamu kurumlarının ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal ve ekonomik hayata müdahale etmek amacıyla yapılan harcamalardır (Akbulut ve Öz, 2022). Kamu harcamaları, ekonomik, idari, fonksiyonel ve finansman tipi harcamalar şeklinde sınıflandırılmaktadır (Kantarcı ve Karacan, 2008: 154).

Borç, gereksinim anında kullanılmaya hazır varlıkların ileri vadede ödemek için satın alınmasıdır (Zarakoğlu, 1989). Bu bakımdan borç, gelirin elde edilmeden önce harcanabilmesi anlamını taşımaktadır. Bireyler ve yatırımcılar açısından bakıldığında, ödeme gücü ölçüsünde borçlanmak önerilmektedir. Bunun için finansal okuryazar bireylerden harcamalarını yönetebilme ve akıllı borçlanma yapabilmeleri beklenmektedir. Bununla birlikte, borcun zamanında ödenmesi de finansal açıdan yeterli bireylerden beklenen bir diğer özelliktir (Capuano ve Ramsay, 2011). Finansal okuryazarlığı düşük olan bireylerin borçlanma durumlarında mağduriyet yaşama risklerinin daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Eraslan, 2020).

Bireysel borçlanma açısından bakıldığında, kredi kartı sahibi olanların kredi kartını doğru kullanma becerilerinin yüksek olması, aylık ödemelerde gecikme faizini en aza indirme tutum ve davranışına sahip olmaları beklenmektedir. Benzer şekilde, kredi kullananların ödeyebilecekleri tutarlarda krediler çekmeleri ve vadesi geldiğinde borçlarını ödemeleri önemlidir. Bilinçsiz kredi kartı ve kredi kullanımları hem bireylerin şahsi finansal durumlarına hem de ülke ekonomisine zarar vermektedir (Oktay, 2019).

Harcama, finansal okuryazarlıkla ilişkili kavramlar içerisindeki en önemlilerindendir. Bu nedenle harcama yönetimi ile ilgili bireylerin yeterince bilgi ve becerilere sahip olmaları önem arz etmektedir.

1.7.3.Harcama Yönetimi

İnsanların hayatlarını sürdürebilmek için yürüttükleri tüm eylemlerin temelinde para yatmaktadır. Mutfak alışverişinden, giyim giderlerine, eğitim masraflarından sağlık giderlerine insanın hayatını etkileyen tüm değişkenlerde paranın etkili kullanımı yani harcama yönetimi önemlidir. Bu nedenle, harcama

yönetiminin etkili bir şekilde yürütülmesi, bireyin finansal açıdan zor durumda kalmasını önleyecektir. Kempson’a (2009) göre; “*kişinin parasal kayıt tutma, bütçe yapma, gelir-gider dengesini kurma ve günlük yaşam maliyetlerini hesaplama ve tahmin edebilme için gerekli bilgilere sahip olması*” finansal kontrol kavramı ile ilişkilidir. Finansal kontrol ise para yönetim becerisini geliştirmektedir. Para idaresini sağlamak için bir bireyin gelirinin miktarından bağımsız olarak planlama yapması finansal açıdan başarılı olmasını sağlamaktadır (Oktay, 2019).

Düşük gelirliden yüksek gelirliye tüm bireylerin etkili bir harcama yönetimi sağlayabilmeleri finansal okuryazarlığın yüksek olması ile ilişkilidir. Finansal okuryazarlık yeterliği yüksek olan bireylerin parayı daha etkili kullanabildikleri ve tasarruflarını etkili şekilde değerlendirdikleri literatürde ifade edilmektedir (Kıran, 2019). Finansal planlama para yönetimi için en önemli unsurdur ve kısa dönemde bütçe yapma, uzun dönemde ise emekliliği planlama ya da uzun vadeli büyük harcamaların planlanması ve gerçekleştirilmesini içermektedir (Capuano ve Ramsay, 2011’den aktaran Oktay 2019).

Etkili bir harcama yönetimi için kişinin mevcut net gelirini hesaplaması, finansal amaçlarını belirlemesi, bu amaçlara ulaşmak için tercih edebileceği seçenekleri iyi bir şekilde değerlendirmesi, en uygun seçeneği seçmesi, planını uygulaması ve planını düzenli olarak kontrol etmesi ve varsa değişiklikleri yapması gereklidir (Madura’dan aktaran, Gökmen, 2012). Harcama yönetiminde belirtilen unsurlar çerçevesinde hareket edilmesi, bireyin gelir-gider dengesi kurmasında, tasarruflarını etkili şekilde değerlendirmesinde ve borçlanma yönetimini de daha gerçekçi oluşturmasında öneli rol oynamaktadır. Harcama yönetimi bireyin nakit parasını nasıl kullanacağı, tasarruflarını nasıl değerlendireceği, borçlanmalarını hangi kaynaklara dayanarak yapacağını, ileriye dönük yatırımlarında nelere dikkat etmesi gerektiğine yönelik finansal bilgi gerektiren eylemlerle ilişkilidir (Kayacan, 2019).

Kişinin parasını en iyi şekilde yönetebilmesi için öncelikle bütçe oluşturması gerekmektedir. Birey, bütçe ile şu anki finansal durumun ne olduğu, gelir ve giderlerin ne şekilde dağıldığını görür ve gereksiz harcamaları en aza indirmeye çalışır. Bütçe oluşturma becerisi finansal okuryazarlık gerektirmekte ve paranın rasyonel bir şekilde kullanımını sağlamaktadır. Bu nedenle bilinçli tüketiciler için oldukça önemlidir (Oktay, 2019). Harcamalarını iyi yönetebilen bireylerin tasarruf konusunda yeterli oldukları ifade edilmektedir (Kayacan, 2019).

Bu durum da yine, bütçe oluşturma ile ilişkilidir. Sağlam bir bütçe oluşturabilen bir birey, harcamalarının kalemlerini daha sağlıklı bir şekilde tutacağı için geleceğe dönük tasarrufu da yapabilecektir. Harcama yönetiminde önemli olan bir diğer unsur, alınacak ürüne bireyin ne kadar ihtiyacı olduğunu iyi belirlemesidir. İhtiyacı olmayan bir ürünü satın alan birey, finansal açıdan darboğaza girebileceği gibi gereksiz bir harcama, ileriye dönük yatırımlarının azalmasına da sebep olabilmektedir. Bu noktada da bireylerin finansal okuryazarlıklarının harcama yönetimlerini etkilediği söylenebilir (Kıran, 2019).

Harcama yönetimi için önemli unsurlardan biri de sigorta yaptırmaktır. Sigorta, beklenmedik durumlarda bireyin para kaybını engelleyen, öngörülemeyen risklere önlem alınmasını sağlayan bir araçtır. Bilinçli tüketicilerin davranışları da harcama yönetimi ile doğrudan ilişkilidir. Harcama yönetimi, bireyin satın aldığı mal veya hizmeti değerlendirmesi, parasını boşa harcamaması ve ileriye dönük yatırımlar yapmasını etkilemektedir (Kayacan, 2019).

1.7.4. Tasarruf

TDK'ye (2023) göre tasarruf ekonomik anlamda; “*para biriktirme ve tutum*” şeklinde tanımlanmaktadır. Tasarruf, kişinin bugün yaptığı tüketimini öngörerek yarın için bir şeyleri korumaya çalışması olarak ifade edilmektedir (Perozek ve Reinsdorf, 2002). Geleceğe yönelik olarak kendini garantiye almak veya büyük bir ihtiyacı karşılamak üzere zaman zaman tüketimden kısılarak, para biriktirerek bireylerin veya ailelerin tasarruf ettikleri bilinmektedir. Burada esas amaç, gelecekte daha iyi bir yaşam kurmaktır (Usul, Bekçi ve Eroğlu, 2002). Sermaye birikiminin artmasını sağlayan temel unsurlardan biri olan tasarruf, ekonomik büyümeyi ve gelişimi sağlamaktadır (Rikwentishe, Pulka ve Msheliza, 2015).

Tasarruf, bireysel (hanehalkı), kamu ve özel sektör tasarrufu olarak üç kategoride sınıflandırılmaktadır. Bireysel tasarruflara kişilerin kendi hanelerinde yaptıkları tasarruflar girmektedir. Kamu tasarrufu devlet kurumlarının yaptıkları tasarrufları belirtirken, özel sektör tasarrufu ise özel şirketlerin yaptıkları tasarrufları içermektedir. Hanehalkı tasarrufu, bir ülkenin milli gelirinin hesaplanmasına katkı sağlayan bir tasarruf türüdür. Kamu tasarrufları, devletin tasarrufları ve kamu sektörünün yaptığı girişimlerin devlete getirisinden yapılan tasarrufları içermektedir (Öcal 2019). Özel sektör tasarruflarına sigorta sektörü ve tüketiciye borç veren özel şirketlerin yaptıkları tasarruflar dâhil edilmektedir

(Şengür, 2015).

1.7.5.Yatırım

Tasarruf kavramı ile ilişki bir kavram olan yatırım ancak tasarruf edilen malların finansal sisteme dâhil edildiği zaman yatırım adını almaktadır (Altıntaş, 2008). Bir başka tanıma göre yatırım; “*belirli yatırım araçları kullanılarak belli bir getiri elde edilmesine*” şeklinde ifade edilmektedir (Karamelek, 2019).

Tasarruf yapan bireyler, tasarruflarını yatırım kaynaklarına aktarmaktadır. Bu noktada, yatırımcının finansal okuryazar olması ve yatırımın getirisini, risklerini, likiditesini ve enflasyona olan etkisinin ne olacağını bilmesi ve yatırımını buna göre yapması beklenmektedir. Yüksek yatırım oranının yüksek risk barındırdığını, aynı zamanda yüksek bir getiri sağlayacağını bilmesi bir yatırımcı için oldukça önemlidir (Oktay 2019). Yatırımcının tüm bunları dikkate alarak yaptığı bir yatırımın daha sağlıklı olacağı söylenebilir.

Stevenson (1997) bireylerin yatırım kararlarını etkileyen faktörlerin gelir, yatırım seçenekleri, enflasyon, vergi oranları, faiz oranları ve daha uzun yaşam beklentisi olduğunu ifade etmektedir. Bireylerin yatırımlarında bu değişkenlerin öneminin anlamlı bir şekilde ortaya konması finansal okuryazarlıkla ilgilidir. Bazı değişkenler yatırımları doğrudan etkilemese de ileriye dönük risklerin alınmasında ve planlamanın yapılmasında finansal bilgi düzeyi önemlidir (Güler, 2015). Finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin daha sağlıklı yatırımlar yaptıkları literatürde ifade edilmektedir (Collins, 2012; Guiso ve Japelli, 2008).

Hamurcu (2015), yatırımı ekonomik, kişisel ve yatırım özelliklerinden kaynaklanan faktörlerin etkilediğini ifade etmektedir. Yatırımı etkileyen ekonomik faktörler yatırımcının ekonomik durumunu ifade etmektedir. Kişisel faktörler, yatırımcıların psikolojilerini, beklentilerini ve karşılaşılabilecekleri riskler karşısındaki tutumlarını içermektedir. Yatırım özelliklerinden kaynaklanan faktörler ise yatırımcıların yatırımlarının güvende olmasını istemeleridir. Yatırım araçları; gayrimenkul, kıymetli madenler, gerçek varlıklar, kambiyo, para ve menkul kıymet piyasalarında yatırım olarak sınıflandırılmaktadır (Aksoy ve Tanrıöven, 2007). Gayrimenkuller içerisinde konut, ticari, endüstriyel, tarımsal ve özel amaçlı gayrimenkuller yer alırken (Yücel, 2021) orta ve uzun vadeli yatırımcıların tercihleri içerisinde gayrimenkul yatırımları yer almaktadır. Kıymetli madenler altın, gümüş gibi metallerdir. Altın en çok kullanılan yatırım araçlarından birisidir. Gerçek varlıklar, çoğunlukla alınıp satılamayan ve ticaretle ilgili olmayan

projeler ve sermaye türünde varlıklardır. Kambiyo piyasası döviz piyasası olarak ifade edilebilir. Döviz piyasası; *“bir ülkenin milli parasının yabancı ülkelerin paraları ile değiştirildiği piyasaya”* olarak belirtilmektedir (Yücel, 2021).

Para piyasalarında yatırımlar içerisinde mevduat yatırımları, repo yatırımları ve yatırım fonu yatırımları girmektedir. Menkul kıymetler ise; *“ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir tutarı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları SPK tarafından belirlenen kıymetli evraktır”* şeklinde tanımlanmaktadır. Likidite kavramı yatırım için önemli bir kavramdır. Likidite; *“Finansal varlıkların kolay bir şekilde nakit duruma çevrilmesi”* olarak ifade edilmektedir. Bu noktada, bir yatırımcının likiditesi yüksek olan menkul kıymetlerin paraya çevrilmesinin de kolay olacağını bilmesi önemlidir. Yatırımla ilgili bir diğer kavram hisse senetleridir. Hisse senetleri; *“Şirketlerin sermayelerini arttırmak ve yeni ortak almak için çıkarttıkları kıymetli evrak”* olarak tanımlanmaktadır (SPK, 2012).

Hisse senedi, ortaklık içerdiği için yatırımcısına şirketin kâr ve zararına ortak olma hakkı vermektedir. Hisse senedi ile bir şirketin ortağı olan hak sahipleri, tüm ortaklık haklarından faydalanabilirler. Hisse senedinin yatırımcıya getirisi, hisse senedinin değerinde meydana gelen artış ve şirketin dağıtacağı kâr payı miktarı kadardır. Hisse senedi yüksek risk gerektiren bir yatırımdır. Çünkü şirketlerin kâr oranları dönem dönem değişmekte, bazen zarar da edebilmektedirler. Kısa dönemde hisse senetlerinin alınıp satılması yüksek bir getiri sağlamadığı için likiditeye ihtiyacı olan yatırımcılar için uzun vadeli bir yatırım aracı olarak çok tercih edilmemektedir. Uzun vadeli yabancı kaynak elde etmek için kullanılan bir diğer yatırım aracı tahvillerdir. Devletin ya da özel sektörün piyasaya sunduğu tahvillerin amacı borç para alabilmektir. Bu tahvillerin getirisi belirli ve sabittir. Bununla birlikte, değişken faizli tahvillerde ise faiz oranları mevzuat değişikliği ile değiştirilebilmektedir. Tahvil sahibi olan yatırımcıların bir şirkete sağladıkları sermayeler yabancı sermaye sınıfındadır. Bu nedenle, tahvil sahibi alacağı hariç hiçbir şekilde hak iddia edemez ve şirket yönetiminde de söz sahibi değildir. Tahvili çıkaran kuruluşlar, önceden belirlenen bir tarihte borcun anaparasını ve faizini ödemek zorundadırlar (SPK, 2012).

Yatırım için kullanılan bir diğer kaynak ise bonolardır. Hazine bonusu; *“bir yıldan daha az vadede geri ödenmesi gereken borçlanma senetleri”* olarak ifade

edilmektedir. Hazine bonoları devlet tahvilinin tüm özelliklere sahiptir. Bununla birlikte, hazine bonoları sadece devlet tarafından çıkarıldıklarından dolayı herhangi bir geri ödenmeme ihtimali yoktur. Hazine bonoları, devlet güvencesinde olduğundan dolayı yatırımcı açısından hiçbir risk oluşturmamaktadır. Ayrıca yüksek likiditeye sahiptirler (Parasız, 2009). Hazine bonoları, devletin borçlanma ihtiyacını karşıladıkları için piyasaların istikrara kavuşturulmasında önemli rol oynamaktadırlar (Karan, M. 2013). Yatırım yapacak bireylerin dikkat edecekleri en önemli hususlardan biri, birikimin yatırılacağı finansal varlıktır. Yatırımcının kâr edebilmesi için yatırım yapılmaya karar verilen finansal varlığın değer artışının enflasyon oranından fazla olması gerekmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 1995).

1.7.6.Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bilgi

Tüketim, insanların ihtiyaçların temini için mal ve hizmetlerin kullanılması olarak ifade edilmektedir. Bireylerin hayatlarını devam ettirmek için tüketme zorunluluğu vardır. Teknolojinin gelişmesi ve insan nüfusunun hızla artmasıyla birlikte, tüketicilerin sayısı ve tüketilen ürünlerin çeşitliliği de artmaktadır. Bu noktada, bilinçli tüketicilere gerek vardır. Çünkü tüketimin daha rasyonel ve gerçekçi bir şekilde ilerlemesi, ekonomiye ve çevreye zarar vermemesi için tüketicilerin belli bir harcama bilincine sahip olmaları gerekmektedir. Bunun için de bilinçli tüketicilerin yetiştirilmesi önemlidir (MEB, 2015).

Tüketicie sunulan finansal ürün ve hizmetlerin çeşitliliğinin artması finansal piyasalardaki fırsatları artırdığı gibi risklerin de artmasına sebep olmaktadır. Bu bakımdan, tüketicilere finansal ürün ve hizmetlerle ilgili doğru bilgi sağlanması ve tüketicilerin bu bilgileri kendilerine göre değerlendirip avantajlı yatırımlar yapmaları önem arz etmektedir (Karataş, 2017). Dünyada yaşanan ekonomik bunalımlar finansal sistemin istikrarı için tüketicilerin uzun vadede risk faktörlerinden korunmalarını gerektirmektedir. Bu nedenle, finansal eğitimlerin sağlanmasının ve tüketicilerin bilinçlendirilmesinin önemine değinen alan yazın, sürekli ürün ve hizmet çeşitliliği artan finansal sistemlerin daha sağlıklı yürümesi ve büyümenin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi için tüketicilerin korunması gerektiğini vurgulamaktadır (Özbek, 2019; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, 2012).

1.7.7.Risk Yönetimine İlişkin Bilgi

Risk miktarı bir yatırımcı için tasarruflarını değerlendirirken dikkat edeceği en önemli hususlardan biridir. Çünkü genellikle sadece ilk yatırımlarda risk oranı

sonraki yatırımlara göre daha düşük olmaktadır. Yatırımcıların risk miktarını belirlerken hedeflerin ölçülebilmesi ve bu hedeflerin başarıya ulaşabilmesi için belirlenen oran olarak iki ölçüt göz önüne alınmaktadır. Bunun için yatırımcıların daima altından kalkabilecekleri riski göz önünde bulundurarak bir yatırım gerçekleştirmeleri gerekmektedir (Kutlu, 2019).

Bir girişimcinin sektöre girerken tüm koşulları dikkate alarak planlama yapması gerekmektedir. Üretilcek ürün veya sunulacak hizmetin plana aktarılması, eldeki kaynakların rasyonel bir şekilde ortaya konması, insan gücü gereksiniminin belirlenmesi, pazarın kimlerden oluşacağının, üretim süreçlerinin nasıl gerçekleştirileceğinin, maliyetlerin ne olacağının tespiti gibi birçok faktör göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şekilde, planlamadan uygulamaya kadar karşılaşılabilecek tüm risklerin önceden öngörülmesi sağlanarak yatırımcıların karşılaştıkları risklerin alınabilir seviyede olup olmadığının belirlenmesi sağlanabilmektedir (Tağraf ve Arslan, 2003). Bireysel yatırımcılar açısından düşünüldüğünde ise bütçelemeyi rasyonel bir şekilde gerçekleştiren yatırımcıların risk yönetimi konusunda daha gerçekçi adımlar atacakları söylenebilir. Bu durumu etkileyen en önemlisi faktörlerden biri de finansal okuryazarlıktır (Kutlu, 2019).

1.8.Finansal Okuryazarlığın Etkileri

1.8.1.Kişinin Bireysel Refahına Etkileri

Günümüzde insanoğlunun hayatını refah içerisinde sürdürebilmesi için bir takım istek ve gereksinimlerini karşılayabilmesi önemlidir. Bu noktada finansal ürünlerin ve hizmetlerin bireyler tarafından bilinçli bir şekilde tercih edilmesi ve kullanılabilmesi için finansal okuryazarlık gereklidir (Küçükaslan, 2017). Çünkü bireyler hem bireysel hem de hanehalkı bütçesi hazırlamak, gelir-gider dengesini kurmak, eğitim masraflarını karşılamak, yatırım yapmak ve emekliliği planlamak gibi birçok alanda karar almak için temel seviyede finans bilgisine sahip olmalıdırlar (Güler, 2021; Karaağaç, 2015). Finansal ürünlerin çeşitliliği ve karmaşıklığı kimi zaman bireylerin finansal karar alma durumlarını etkileyebilmektedir. Bu bakımdan, finansal okuryazarlığı düşük olan bireylerin zaman zaman finansal bir ürünü veya hizmeti almakta tereddüt ettikleri ve finansal piyasalarda işlem yapmaktan çekinmekte oldukları ifade edilmektedir (Mevsim, 2016; Öncüler, 2018; Sakınç, 2018).

Finansal okuryazarlığı iyi olan bireyler ise parayı daha iyi yönetmekte, tasarruf ve yatırım konusunda daha bilinçli olmakta ve aşırı borç altına girmekten

kaçınmaktadırlar (Yücel, 2017). Ayrıca, finansal okuryazar kişiler finansal araçlar ve hizmetler bakımından daha çok bilgi sahibi oldukları için dolandırıcılık gibi durumlara da kolay kolay düşmemektedirler (Kayacan, 2019). Tüm bu bakış açıları çerçevesinde, finansal okuryazar bireylerin kendilerinin bireysel refahını geliştirmelerinin yanında ülkenin ekonomik büyümesine de katkı sağlaması önem arz etmektedir.

1.8.2.Finansal Piyasalara ve Ülke Ekonomisine Olan Etkileri

Finansal okuryazarlık, bireylerin tasarruflarını değerlendirmek için en uygun olan finansal araçları seçip kendi tüketim alışkanlıkları çerçevesinde geleceklerine yön vermelerini sağlamaktadır. Bu noktada, bireylerin doğru kararlar alabilmeleri, ancak finansal okuryazarlıklarının yüksek olması ile mümkündür (Yılmaz ve Tunce, 2017).

Günden güne karmaşıklaşan finansal dünyanın bireyler tarafından doğru anlaşılabilmesi, tüketiciler üzerindeki risklerin en aza indirilmesi, finansal piyasaların işleyişinde meydana gelebilecek handikapların önüne geçilmesi ve finansal piyasalardan ülke ekonomisinin en uygun şekilde etkilenebilmesi finansal okuryazarlığı bir zorunluluk haline getirmektedir (Kıran, 2019). Çünkü finansal okuryazarlık bakımından yeterli olmayan bireylerin ülke ekonomisine yönelik bir alanda alacakları kararlar tüm ülkeyi etkileyecek ve ülkelerin ekonomik olarak bir kayba uğramalarına neden olabilecektir. Ülke ekonomisi açısından düşünüldüğünde, finansal okuryazarlığın kişinin bireysel refahının yanında, çok daha büyük bir kesime hitap ettiği söylenebilir. Bunun için, ekonomik açıdan karar alma konumunda olan kişi veya kişilerin finansal okuryazarlıklarının iyi olması çok daha fazla önemlidir. Çünkü finansal okuryazarlık bakımından yeterli olmayan bir yöneticinin alacağı karar tüm ülke ekonomisini olumsuz etkileyecek, sektör hacminde meydana gelen küçülmeye birlikte reel sektör bu durumdan olumsuz etkilenecek, ekonomik büyüme yavaşlayacak ve işsizlik oranlarında artış meydana gelecektir. Tüm bu durumlar ülke ekonomisinin olumsuz etkilenmesine neden olacaktır. Finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin finansal durumları daha iyi analiz etmeleri neticesinde yeni yatırımlar yapmaları, kurumların kar oranlarını artırmaları ve yeni inisiyatifler alarak ülke ekonomisine katkı sağlamaları beklenmektedir (Bediroğlu, 2019; Köksal, 2019).

Finansal okuryazarlık tüm toplumu ilgilendiren bir beceridir. Çünkü bir toplumdaki bireylerin finansal okuryazarlıklarının düşük olması paranın yönetimi

noktasında problemler ortaya çıkarmaktadır. Bunun için tüm toplumu kapsayacak türde finansal okuryazarlık eğitimlerinin verilmesinin uzun vadede ülke ekonomisine de katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Yine, finansal okuryazarlık seviyesinin artması, ülke ekonomisini finansal kuruluşlar noktasında da etkilemektedir. Şöyle ki, finansal okuryazarlığın yüksek olduğu bir ülkede finansal kuruluşlardan talep edilen bilgi artmakt ve finansal piyasalar daha şeffaf bir yapıya bürünmektedir. Bu da hukuki problemleri azaltmaktadır (Hayta, 2011). Finansal okuryazarlığı yüksek olan bireyler sayesinde piyasaların denetlenmesi daha sürdürülebilir ve sağlam bir şekilde yapılacak ve denetim masrafları için devletin daha az kaynak ayırması ile kaynakların verimli kullanımı sağlanabilecektir (Saraç, 2014).

Finans sektörünün hacminin genişlemesinde de finansal okuryazarlık seviyesi etkilidir. Finansal konularda farkındalığı olan, eğitim almış ve finansal becerisi gelişmiş bireylerin temel finansal işlemleri daha kolay gerçekleştirmeleri bu durumu açıklamaktadır (Güler, 2015). Finansal okuryazar tüketicilerin tasarruf eğilimlerinin daha fazla olması kaynakları daha etkin kullanmalarına katkı sağlamakta ve finansal okuryazar bireyler ülkenin ekonomik büyümesine destek olmaktadır. Bu bireyler finansal sistemde paralarını uzun süreli yatırımlarla değerlendirirlerse ekonominin ihtiyacı olan uzun vadeli fonların sağlanmasına katkı sağlayabilirler. Bu şekilde, tasarruf ve mevduatlarda ortaya çıkan artışlar, finansal kuruluşların fonlama maliyetlerinin de azalmasına katkı sağlayabilecektir (Gökmen, 2012). Ayrıca bireylerin hazırladıkları sağlam finansal yönetim planları etkili, güvenilir ve rekabetçi piyasaların gelişmesine katkı sağlamakta ve bu şekilde ülkedeki ekonomik büyümeyi desteklemektedir (Hayta, 2011). Yine, finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin kendi ihtiyaçlarına en uygun ürün ve hizmetleri talep etmeleri, finansal kurumların yeni hizmet ve ürün geliştirme sürecine katkıda bulunabilmektedir (OECD, 2005).

Son olarak kayıt dışı ekonominin önlenmesi noktasında da finansal okuryazarlık önemlidir. Kayıt dışı işlemlerin finans sektörüne ve dolayısıyla ekonomiye olumsuz bir etkisinin olduğunun bilincinde olan bir tüketici, kayıt dışılıktan uzak durmaya çalışacaktır. Bu da bilinçli bir kitlenin oluşmasını ve devamlılığını sürdürmesini sağlayarak ülke ekonomisinin gelişimine katkı sağlayabilecektir (Satoğlu, 2014).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) Kavramı

Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ), büyük şirketler için ihtiyaç duyulan yatırımdan daha az yatırımla daha fazla sektörel çeşitlilik yaratarak istihdama ve yatırıma önemli katkı sağlamaktadır. KOBİ, büyük şirketleri tamamlamakta olup ekonomik dalgalanmalar ve değişimler yaşandığında onları daha esnek hale getirmekte ve dünyadaki ekonomik ve sosyal yaşamın temel taşı oluşturmaktadır (Bilen ve Solmaz, 2014). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'lerin) istihdam yaratma ve üretme açısından önemine rağmen, KOBİ literatürünün çoğu, küçük ve orta ölçekli şirketlerin dış finansman için büyük işletmelerden daha fazla engelle karşılaştıkları, bu da büyümelerini ve gelişmelerini sınırlandıklarını göstermektedir (Ardic, Mylenko ve Saltane, 2011). KOBİ'ler, ekonominin önemli bir parçasıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli iş fırsatları yaratmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, ülkenin kalkınma ve sanayileşme sürecine önemli katkılarda bulunmakta ve dinamik bir ekonomik güç oluşturmaktadır (Turan, 2009).

İş, her toplumun refahı için esastır. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ'ler) tüm ekonomik ortamlarda mevcuttur. Çoğu insanın küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ'ler) ne anlama geldiğine dair bir fikri olduğu, ancak bunu tanımlamakta sorun yaşadığı bilinmektedir. KOBİ'lerin tanımındaki farklılıklar, onu kimin tanımladığına ve hangi amaç için tanımlandığına bağlıdır. Dolayısıyla, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ'ler) evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmadığı, çünkü işletmelerin büyük, orta veya küçük ölçekli olarak sınıflandırılması göreceli olduğu ifade edilmektedir (Naithani, 2007). KOBİ adından da anlaşılacağı gibi küçük ve orta ölçekli kuruluşlardır. Çoğunlukla hakkında bilgi sahibi olduğu gibi dünya çapındaki büyük şirketler gibi değildirler (Yuksel ve Arar, 2015).

Ülke ekonomilerindeki işler genellikle küçük işler olarak başlamakta, zamanla büyümekte, orta boyuta ulaşmakta ve sonunda büyük işler haline gelmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde ekonomik büyüme şirketlere

ekonomik kalkınma, siyasi istikrar ve sosyal barışı garanti etmektedir (Sönmez, Arslan, Asal ve Akdere, 2009). Küçük ve orta ölçekli işletmeler, büyük işletmelere göre daha esnek yapılara ve süreçlere sahip oldukları için markalaşma açısından kararlar daha hızlı ve daha etkin bir şekilde alınabilmektedir (Bozacı ve Güler, 2017). KOBİ'ler, küreselleşme fırsatlarından ve risklerinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Yeni gelişmelerin beraberinde gelen fırsatları çekinmeden yakalamak zorunda kalmaktadırlar. Küreselleşmeyle birlikte, küçük ve orta ölçekli şirketlerin rekabet stratejilerini izleme ihtiyacı ortaya çıkmakta ve sadece küçük ve orta ölçekli şirketler doğru rekabet stratejisini takip etmekte daha başarılı olmaktadır (Tenekecioğlu, Çalık ve Ersoy, 2003).

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ'ler) birçok aileyi hem istihdam hem de ekonomik açıdan etkileyen sosyal bir yönü vardır. Bu nedenle, küçük ve orta ölçekli işletmelerden verimli ve etkili olan bu şirketlere tahsis edilen kaynaklar, milli gelirin verimli ve etkili bir şekilde rasyonel dağıtılmasını sağlamakta ve daha güçlü ulusal ekonomilere erişimi kolaylaştırmaktadır (Çelik ve Karadal, 2007). KOBİ'ler geniş bir alana yayıldıkları için bölgelerarası gelişmişlik düzeyini gidermede son derece önemlidir. KOBİ'lerin girişimcilerinin başarılı olma isteği ve riski göze alıp cesur davranmaları, ekonomik alanda süreklilik sağlamasına yol açmaktadır (Mohammad Sabir, 2014).

Finans, yönetim becerileri, makro-çevre faktörleri ve altyapının rolü, küçük ve orta ölçekli işletmelerin performansı için kritik unsurlar olarak görülmektedir (Kinyua, 2014). Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler), kalkınma sürecinde olan gelişmeye devam eden ülkelerdeki politika tartışmalarının ön saflarında yer almaya devam etmektedir (Abrar-ul-haq, Jali, Islam, 2015).

2.2.Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ekonomi ve Kalkınmadaki Rolü

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, büyük işletmelerin üzerine kurulduğu temeli oluşturmakta, ancak küçük ve orta ölçekli işletmeler, çeşitli kişi ve kuruluşlar tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bir yerde küçük ve orta ölçekli olarak kabul edilen bir işletme başka bir yerde farklı görülebilmektedir. Bir ülke için tanım zamanla değişebilmektedir. Çeşitli tanımlarda kullanılan bazı ortak göstergeler arasında; toplam varlıklar, istihdam edilen insan kaynağı sayısı, yıllık ciro ve sermaye yatırımı değerler yer almaktadır (Baenol, 1994).

KOBİ yanlısı görüş, küçük işletmelerin büyük işletmelerden daha yenilikçi olduğunu öne sürse de mikro ekonomik kanıtlar yetersiz kalmaktadır. ABD

işletmelerini 1987 yılında inceleyen Andretch, küçük işletmelerin yüksek teknoloji ve sermaye yoğun endüstrilerde daha yüksek yenilik oranlarına sahip olduğunu bulmuştur. Bunun tersi bir araştırma olarak, Schiuardi'nin 2001 yılında Avrupa endüstrileri üzerine yaptığı çalışma da ortalama olarak daha büyük olan işletmenin büyüklüğü ile inovasyon hızı oranlarının ilişkili olduğunu göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, yurtdışından teknoloji transferi ve inisiyatifin üretkenliği artırması gibi çok az Ar-Ge faaliyeti bulunmaktadır. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkeler açısından bakıldığında, işletme düzeyindeki kanıtlar şunu göstermektedir ki inovasyonu ve üretkenlik artışını sağlamak için bir mekanizma olarak KOBİ'ler sübvansede edilmemektedir. Ana hatlarıyla belirtilen teorik argümanla tutarlı olarak, ortaya çıkan ampirik kanıtlar, işletme büyüklüğünün ulusal özelliklere yanıt verdiği görüşünü desteklemektedir (Demergue ve Maksimonie, 2002).

Finansal olarak daha gelişmiş ülkelerin daha büyük işletmelere sahip olma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu durum, finansal gelişmenin başarılı işletmeler üzerindeki finansal kısıtlamaları hafiflettiğini ve büyümelerine izin verdiğini göstermektedir. Kumar ve diğerleri (2001)'ne göre ise ülkelerin yargı sisteminin adaletli ölçümler yapması daha iyi kurumlar ortaya çıkartmakta ve ülkelerin daha büyük işletmelere sahip olma yoluna girdiklerini göstermektedir.

İşletmelerin büyüklükleri, sürdürülebilir kalkınmayı ilgilendiren konularda çok önemlidir. Küçük işletmeler toplumun ekonomik kalkınmasında mikro boyutta yer almakla birlikte toplum ekonomisini canlandırmak için bir seçenek olarak kabul görmektedir. İşletmelerin gelişiminde, özel mikro ve küçük işletmelerin bir araya gelmesi ve profesyonelleşmesi, mekânsal yakınlık oluşumu çerçevesinde faydaların sağlandığı yığılma ekonomilerinin oluşmasına katkıda bulunabilir. Bu yığılma, yerel üreticilere bilgi yayımları, dolaylı faaliyet avantajları ve yeni start-up'ların oluşmasını sağlayabilir. Ayrıca KOBİ'ler daha fazla esneklik, gelişime ve değişime uyumluluk ve toplumun yeni ihtiyaçlarını karşılama becerisine sahiptir. Bu durum yerel ekonomik kalkınmanın önemli bir ögesidir. Yerel kalkınma tüm yerel çevrenin yönetimine etki etmekte ve tüm yerel planlamayı, altyapı çalışmalarını artırmayı ve sosyal-ekonomik genel sermayenin oluşturulmasını ve genişletilmesini içermektedir. Bu bileşenler üzerinde mikro ve küçük işletmeler önemli bir yer tutmaktadır, çünkü bu gelişme için özel ihtiyaç taleplerini karşılayabilmektedirler (Nelson, 2004).

Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde politika yapımında yerel çevrenin yanı sıra endüstriyel kalkınmanın da ana “düşünce” olması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmıştır. Örneğin; *“küçük ve orta ölçekli işletmelerin politika yapıcıların giderek dikkatini yoğunlaştırdığı önemli bir odak noktası olarak göz önüne alındığı görülmektedir. Ekonomik yapıların çoğu büyük ölçüde KOBİ'lerden oluşmaktadır ve büyük işletmelerin var olduğu gerçeğine rağmen istihdamın çoğu bu grupta yoğunlaşmaktadır”* (Mathur, 1998). KOBİ'lerin makro çevrede gelişebilmeleri için inovasyon ve inovasyon yönetimine odaklanılması gerektiği fikri oluşmaktadır. Shumpeter, inovasyon yoluyla kalkınma senaryosunda girişimcinin rolünün nasıl olması gerektiğine dair düşünce ve soruları şu ifadelerle vurgulamıştır; *“KOBİ'ler nasıl strateji geliştirir ve inovasyonu bu konudaki düşüncelerine nasıl dahil eder? Kaynakları nasıl harekete geçirir ve kaynaklara nasıl erişir? Yenilikçi projelerdeki eğilimlerini nasıl izler ve kontrol eder”*. Bu çerçevede KOBİ'lerin inovasyona katkıda bulunduğu ifade edilebilir (Shumpeter, 1934) ve KOBİ'lerin bu konuda öncülük edemediği de söylenebilir. Bu durum sürdürülebilir kalkınma ile alakalıdır. Ancak yenilik farklı yönlerden de görülebilir. Yapılan bazı çalışmalarda, Ar-Ge ve teknoloji açısından yüksek başarı elde edilemediği görülmektedir. Caloghirou, Aimilia, Yiannis ve Lefteris (2004) çalışmalarında, KOBİ'ler için rekabet avantajının teknolojiden daha çok pazarlamada olduğu, bu nedenle farklılaşmanın önemli bir rol model olduğu görülmektedir. Bununla birlikte işletmeler, büyüyebilmesi için KOBİ'lerin dinamik rolüyle birlikte inovasyon yatırımlarını gerçekleştirebilir.

KOBİ'lerin inovasyona, dolayısıyla gelişime yeterince katkı sağlamamasının nedenleri araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Pissarides'in 1999 yılındaki çalışması bu soruya bir cevap niteliğindedir. Küçük işletmelerin büyümeyi ve hayatta kalmayı neden zor bulduklarını açıklamak için likidite, yönetsel kısıtlamalar ve işlem maliyetleri şeklinde bir dizi teori kullanılmıştır. Ancak, büyümenin önündeki bu engellerin kanıtlarını test etmek için çok fazla ampirik çalışma yapılmamıştır. Bu engeller işletmenin hayatta kalması için önemliyse, Ar-Ge ve teknolojiye yatırım yapmama konusunda da belirleyici olacakları açıktır. KOBİ'ler için fon eksikliği, bu işletmelerin inovasyon üzerindeki zayıf rolünün güçlü bir nedeni olabileceği belirtilmiştir (Caloghirou, Aimilia, Yiannis ve Lefteris, 2004).

2.3.Dünya’da ve Türkiye’de KOBİ

KOBİ’ler Dünya’da ve Türkiye’de katılım oranı en yüksek ekonomik birimler olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda KOBİ’ler dünyadaki ve Türkiye’deki yapıları ile aşağıdaki şekilde iki ayrı başlık altında ele alınmaktadır.

2.3.1.Dünya’da KOBİ

KOBİ’ler doğası gereği dünya çapında farklı tanım ve standartlara tabidir. Bu tanımlar ve standartlar dikkate alındığında başta ABD ve AB olmak üzere bazı ülkelerde KOBİ’lere ilişkin bilgilerin farklılaştığı görülmektedir. Örneğin, Brezilya, Malezya, Tayland gibi ülkelerde işletmeler sınıflandırılırken sadece çalışan sayısı dikkate alınmaktadır. Sri Lanka, Nepal, Bangladeş, Kenya, Endonezya, Nijerya, Gana ve Hindistan’da ise kriter sadece sermaye miktarıdır. Ancak ABD, Filipinler, Peru, Sudan, Japonya ve Venezuela gibi ülkelerde işletmelerin sınıflandırılmasında çalışan sayısı, toplam sermaye ve toplam ciro birlikte dikkate alınmaktadır (Can, 2012: 13).

ABD’nde küçük ve orta ölçekli işletmelerin net bir tanımı bulunmamakla birlikte genel kabul görmüş kurallara göre faaliyet göstermektedirler. KOBİ’ler öncelikle çalışan sayısına göre tanımlanmaktadır. Bazı durumlarda 250-500 çalışanı olan işletmeler küçük, bazı durumlarda ise 500-1000 çalışanı olan işletmeler orta ölçekli olarak değerlendirilmektedir. Küçük işletmeler Amerika Birleşik Devletleri’ndeki tarım dışı bordro istihdamının %99,7’sini oluşturmaktadır. Bu işletmeler, çalışan sayısına ve yıllık satış gelirine göre SBA (Küçük İşletme Yönetimi) tarafından finanse edilmektedir. Bu organizasyon aynı zamanda bilgi ihtiyacını da karşılamaktadır. AB, KOBİ’lere yönelik destek programlarının toplumun bir gereği olarak düzenlenmesi amacıyla 7 Şubat 1996 tarihinde tavsiye niteliğinde bir karar yayınlayarak KOBİ’lerin net bir tanımını yapmıştır. Bu tavsiye niteliğindeki karar 2003 ve 2005 yıllarında yenilenmesine rağmen KOBİ’lerin tanımı değişmediği görülmektedir. Bu tanıma göre AB, işletmeleri çok küçük (10 veya daha az çalışanı olan), küçük (11-50 çalışanı olan) ve orta ölçekli (51-250 çalışanı olan) olarak ve yıllık satış gelirlerine göre sınıflandırılmaktadır. Satış geliri 40 milyon Euro’nun altında veya yıllık bilançosu 27 milyon Euro’nun altında olan işletmeler orta ölçekli olarak kabul edilmektedir. Küçük işletmeler, satış geliri 7 milyon Euro’yu veya defter değeri 5 milyon Euro’yu aşmayan işletmeler olarak tanımlanmaktadır (Can, 2012: 15).

KOBİ'lerin AB'deki payı %99 olup istihdama katkıları yaklaşık 80 milyon üzerinde ve KOBİ sayısı 20 milyon civarında olduğu görülmektedir. AB, KOBİ'leri ekonomisinin temel direği olarak görünmekte ve desteğini her fırsatta yinelenmektedir. Özellikle inovasyon ve araştırma-geliştirme alanlarında desteklerini artırmaya devam etmektedirler. Bu destek süreçlerinin yanı sıra KOBİ'ler Avrupa Birliği'nde ekonomik sorunların en yoğun hissedildiği kesim olarak öne çıkmaktadır. AB'ye üye ülkelerde her üye ülkenin ekonomik büyüklüğüne göre ayrı bir tanım (sınıflandırma) bulunmakta ve ortaya çıkan tanım farklı niteliksel/kantitatif kriterlere dayanmaktadır. Bu tanımlarda çoğunlukla çalışan sayısı kullanılmaktadır. Ancak rakamlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (Uçkun, 2009: 122).

AB üyesi olmamakla birlikte tarihsel süreçte Kolombiya'da 1-49 personel çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50-99 arasında personel çalıştıranlar ise orta ölçekli işletmeler olarak tasnif edilirken, Güney Kore'de 1-4 arası personeli olanlar çok küçük ölçekli, 5-19 arası personeli olanlar küçük ölçekli ve 20-300 arası personeli olanlar orta ölçekli işletmeler olarak kabul edilmektedir (Sarıaslan, 1996: 5).

2.3.2.Türkiye'de KOBİ

AB'nin yaptığı KOBİ tanımı tüm üye ülkeler için bağlayıcı olsa da aday ülkeler için de bağlayıcı olması gerekmektedir. Bu nedenle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı 2005 yılında yayınladığı genelgede AB ile uyumlu bir KOBİ tanımı ortaya koyduğu görülmektedir. Uygulamada KOBİ'leri finanse eden kuruluşlar kendi sektörleri, finansman yapıları gibi birçok parametreyi dikkate alarak tanımlamalar oluşturmuşlardır. Bakanlık, yayınladığı genelgede belirlenen sınırları aşmamak adına kurumlara hareket serbestisi de tanımaktadır. KOBİ'ler 2019 yılında toplam işletme sayısının %99,8'ini oluşturmasına rağmen faktör maliyetleri ile istihdamın yüzde 72,4'ünü, personel maliyetlerinin yüzde 51,8'ini, cironun yüzde 50,4'ünü, üretim değerinin yüzde 44,1'ini ve katma değerinin yüzde 44'ünü kapsamıştır (www.datatüik.com). 2022 yılında ise, KOBİ'ler 2022 yılında toplam girişim sayısının %99,7'sini oluşturduğu görülmektedir. Buna karşılık; istihdamın %70,6'sını, personel maliyetinin %47,5'ini, cironun %42,5'ini, üretim değerinin %36,3'ünü ve faktör maliyetiyle katma değerinin %36,4'ünü oluşturduğu dikkat çekmektedir (KOSGEB, 2022).

2.4.KOBİ'lerin Tanımlanmasında Kullanılan Kriterler

KOBİ'lerin evrensel bir tanımının olmayışı birden fazla KOBİ tanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle KOBİ'lere ilişkin araştırma yapılırken tanımın kendisinden ziyade, tanımın geliştirilmesinde kullanılacak kriterlerin belirlenmesi daha önemli hale gelmektedir (Haddad, 2012: 6). Söz konusu kriterler 1971 Bolton Raporuna göre nicel kriterler ve nitel kriterler olarak sınıflandırılmıştır (Carter, 2006: 8-9). KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan bu sınıflandırma, ülkelerin gelişmişlik düzeyine uygun KOBİ tanımlarının oluşturulmasına ve işletmelerin büyüklüklerine göre homojen olarak değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

2.4.1.Nicel Kantitatif Kriterler

Birçok uluslararası kurum, istatistik kurumları, akademisyenler, devlet kurumları gibi özellikle teşvik politikalarının belirlenebilmesi açısından, KOBİ tanımlamalarında genellikle nicel kriterleri kullanmışlardır. KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan nicel kriterler (Bintaş, 2017: 9);

- Kullanılan makinelerin miktar ve güçleri,
- Üretim miktarı,
- Çalışan sayısı,
- Yıllık ciro,
- Yıllık bilanço,
- Belirli bir süre içerisinde kullanılan hammadde tutarı,
- Personele ödenen ücret,
- Enerji kullanımı olarak sıralanabilir.

2.4.2.Nitel Kalitatif Kriterler

Niceliksel kriterler işletmelerin büyüklüğünü belirleyen özelliklere sahipken, niteliksel kriterler ise işletmelerin yönetim ve organizasyon yapısını belirleyen özelliklere sahiptir. KOBİ'lerin belirlenmesinde kullanılan niteliksel kriterler (Curran ve Blackburn, 2001: 13);

- İşletmenin faaliyet gösterdiği iş kolunda sahip olduğu pay,
- İşletmenin, profesyonel yöneticiler yerine işletme sahipleri veya kısmi sahipleri tarafından yönetilmesi,
- Büyük bir kuruluşun parçasını oluşturmayan bağımsız işletmeler olması,

- İşletmenin satış ve satın almada pazarlık gücü
- Sermayenin kısıtlı olması,
- Kredi sağlama olanakları,
- İş bölümü ve uzmanlaşma olarak sıralanabilir.

KOBİ tanımında niceliksel-niteliksel farklılık bulunsa da dünyada ve bazı kuruluşlar tarafından geliştirilen KOBİ tanımlarında çalışan sayısı, yıllık ciro ve yıllık bilançonun ana unsurlar olarak kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'de nicel kriterlere daha fazla yer verilmektedir (Curran ve Blackburn, 2001: 13).

2.5.KOBİ'lerin Önemi ve Özellikleri

Büyük işletmeler ekonomide öncü rol oynasa da bu şirketlerin hizmet verdiği KOBİ'ler dünya çapında ekonomilere hayat veren damarlardır (Taymaz, 2008). KOBİ'ler, hem sayıları hem de sağladıkları istihdam açısından dünya ekonomisinde hem bugün hem de gelecekte önemli bir yer tutmaya devam etmektedir (Turkonfed, 2009). İfade edilen bu işlevler göz önüne alındığında KOBİ'lerin tüm ekonomiler için önemi vurgulanmakta ve desteklenme gereksinimleri ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki payı %99,89 (Çatal, 2018: 1) ve KOBİ'ler istihdama da %77'lik katılım ile destek verdikleri (Özbek, 2010: 50) göz önünde bulundurulduğunda Türkiye ekonomisindeki önemi vurgulanmakta ve bu durumun KOBİ'lerin kalkınması sağlanmadan ekonominin bütününe kalkınmasının mümkün olamayacağı değerlendirilmektedir.

KOBİ'ler ülke ekonomilerinin can damarlarıdır. Birleşmeler yolu ile büyüyen şirketler dışarıda tutulduğunda, büyük kurumsal yapıların tamamının kökünde KOBİ'lerin olduğu bir gerçekliktir. Günümüzde KOBİ'ler kendilerinden çok daha büyük üreticiler ve perakende zincirleri ile rekabet etseler de sağladıkları yüksek istihdam, hızlı karar verme avantajı, piyasa fırsatlarını yakalayabilme dinamikleri ile ülke ekonomilerinin lokomotifleridir (Tunç ve Köroğlu, 2019: 6).

KOBİ'lerin genel özellikleri mülkiyet şekli ve organizasyon yapısına göre belirlenmektedir. KOBİ'lerde girişimci, işletme sahibi ve işletme yöneticisi genellikle aynı kişidir. Profesyonel bir yöneticiyi işe almak yerine aslında işi işletme sahibi yapmaktadır. Bu nedenle yetki devri yaygın değildir. İşletmedeki tüm riskler, işletme sahibi veya sahipleri tarafından üstlenilmektedir. Bir işletme sahibi ile çalışanları arasındaki ilişki genellikle iki yönlüdür ve resmi olmaktan çok

samimidir (Müftüoğlu, 1997: 43). Aile bireyleri genellikle işletmede fiilen çalışmakta ve gelecekte işletmeyi yönetme sorumluluklarını da üstlenecekleri düşüncesiyle, bu hedef doğrultusunda işletme içerisinde eğitim alıp bilgi ve tecrübe kazanmaktadır (Erdoğan, 2004: 45).

2.6.KOBİ'lerin Avantaj ve Dezavantajları

KOBİ'lerin özellikleri gereği büyük işletmelere göre daha fazla avantaj ve dezavantaja sahip olduklarını görülmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ülke ekonomisinde oynadığı rol dikkate alındığında ciddi bir öneme sahip oldukları ve geniş bir alanı kapladıkları açıktır. Yakın dönemde faaliyet gösteren bazı büyük işletmelerin geçmişine bakıldığında bunların eskiden KOBİ olarak sınıflandırıldığını, ancak iyi bir yönetimle büyük işletmeler sınıfına geçtikleri görülmektedir (Yurtadur, 2011: 34).

KOBİ'ler, ekonomi alanında büyük öneme sahip olsalar dahi yapıları gereği birçok avantajları ve dezavantajları vardır. Bununla birlikte, genellikle büyük işletmelere oranla daha avantajlı bir yapıya sahiptirler (Erol, 2010:173). KOBİ'ler sermaye yapıları açısından daha düşük maliyetlerle kurulan işletmeler olması nedeniyle ekonomide ağırlıklı olarak görülen işletme türüdür. KOBİ'ler birçok avantaja sahiptir. Bu bakımdan KOBİ'lerin büyük işletmelere göre daha avantajlı olduğu durumlar aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir (Candan, 2018:11);

- KOBİ'ler az sayıda tedarikçiyle daha yakın ilişkiler kurarak ürünlerini daha kolay takip edebilmektedir. Üstelik personel sayısı çok fazla olmadığı için personelleriyle diyalog ve iyi ilişkiler kurabilmektedir.
- Üretimleri büyük ölçekli olmadığından pazarlama ve hizmet konusunda esnek olabilirler. Esnek yapıları sayesinde ekonomideki ani değişimlere daha az duyarlı olup, büyük işletmelere göre daha hızlı üretim kararları alıp pazara uyum sağlayabilmektedirler.
- KOBİ'lere yönelik bölgesel teşviklerin de etkisiyle bölgeler arasında dengeli kalkınma sağlanmaktadır.
- KOBİ'ler daha az sermaye harcaması ile ürün ve hizmet sunmakta ve pazarda ürün ve hizmet kalitesi açısından çeşitlilik sağlamaktadır.
- Düşük teknoloji ve emek yoğun operasyonlar kullanan KOBİ'ler, vasıfsız personel istihdam ederek işsizliğin azaltılmasında önemli rol oynayan işletmelerdir.

- Tüketici taleplerine göre değişebilen esnek üretim sistemi, teknik inovasyonda daha fazla verimlilik ve üretim boşluklarının daha hızlı doldurulması gibi faktörler açısından büyük işletmelere göre daha avantajlıdır.

KOBİ'ler pazarlama, finans, ticaret ve yönetim gibi pek çok alanda bilgi düzeylerinin düşük olması nedeniyle bu tür birimleri belirli bir sistem içerisinde yönetememeleri sonucu birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalmakta ve bu olumsuz etkenler nedeniyle kurumları olumsuz etkilemektedir (Düzce, 2007: 32). KOBİ'lerin dezavantajlarını aşağıdaki şekilde ifade etmek mümkündür (Çetin 2007: 34);

- Sermaye yapılarının yetersiz olması,
- Rekabet kabiliyetlerinin zayıf olması, -Sermaye yapıları için, banka ve finansal kurumlardan yeterli derecede yararlanılamaması,
- Yetersiz pazar ve sektör bilgisi ve teknik bilgi,
- Yatırım yerini belirlemek için yetersiz fizibilite çalışması ve gerekli analizlerinin yapılması,
- Nitelikli personel yetersizliği,
- Kaliteli düşük ürün üretimi,
- Ar-Ge çalışmalarının yapılmaması ve ürün geliştirme eksikliği,
- Yönetimin yetersizliği,
- Pazarlama ve reklam faaliyetleri hakkında bilgi eksikliği,
- Mevzuat konusunda yetersiz bilgi,
- Finansal plan eksikliği,
- Alanda uzmanlaşmanın yeterli olmaması ya da hiç olmaması şeklinde ifade edilmektedir.

2.7.KOBİ'lerin Ülke Ekonomisine Katkıları

1970'li yıllara kadar dünya genelinde KOBİ'lere yeterince önem verilmemişken, 1973 petrol krizinden sonra KOBİ'lerin ülke ekonomileri için neden önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Dünyada bu krizden en çok etkilenen ülkelerin başında AB ülkeleri gelmektedir. Bu bağlamda AB ülkelerinde yaşanan krize KOBİ'lerin büyük işletmelere göre daha kolay uyum sağladığı ortaya çıkmıştır. KOBİ'ler küçük ve esnek oldukları için günümüz dünyasında hızla değişen durumlara daha kolay uyum sağlayabilmektedirler. Sonuç olarak, sürecin

KOBİ'lerin yaratılması, gelişmesi ve büyümesi için gerekli destek ve teşviklere vurgu yaptığı görülmektedir (Çetin, 2015: 2). KOBİ'ler birçok ekonomide, istihdam yaratma ve yeni iş imkânı sunma anlamında büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte KOBİ'ler, bölgesel kalkınmayı da hızlandırmaktadır. Bunun sonucunda da taşradan kentlere doğru göç yaşanmasının önüne geçmesine katkıda bulunmaktadır (Çakmakçı, 2018: 9). KOBİ'ler üretim ve istihdam açısından ekonomiye canlılık katmaktadır. Bu nedenle ülkeler genellikle KOBİ'lere çeşitli yardım ve teşvikler sunmaya çalışmaktadır. Bu yardım ve teşvikler, KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri alanlarda yurt içi ve yurt dışındaki diğer işletmelerle rekabet edebilmelerini kolaylaştırmakta, KOBİ'lerin uzun ömürlü olmasını ve varlıklarını sürdürmelerini sağlamaktadır (Yatbaz 2013: 22).

Dünyadaki ülkelere bakıldığında KOBİ'ler ülke ekonomisinin yaklaşık %95'ini oluşturmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler de Avrupa ekonomisinde büyük önem taşımaktadır. 20 milyondan fazla işletmeyle AB işletmelerinin %99,78'ini oluşturmakta ve KOBİ'lerin toplam istihdamın üçte ikisini oluşturması, onların gerçek ekonomik devler olarak adlandırılmasına olanak sağlamaktadır (Varlı, 2010: 9). Bu bakımdan KOBİ'ler ekonomik anlamda ülkeye vergi kaynağı sağlamak, ticari hayata canlılık katmakta ve büyük işletmelere tedarikçi görevi görmektedir. KOBİ'ler ödedikleri vergilerle de devletlerin zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durumda devlet vatandaşına daha fazla fırsat sunabilmektedir (Koncuk, 2019:14).

Dünya genelinde 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi ulaşım ve hammadde maliyetlerini ciddi anlamda artırmıştır. Bu krizle birlikte büyük işletmelerin kriz şartlarına uyum sağlamak zorlandıkları ve küçük ve orta boy işletmelerin ise bu krize daha rahat uyum sağlayabildikleri görülmüştür. Bu bağlamda büyük işletmelerin ekonomilerdeki oransal olarak büyüklüğünün riskleri de fark edilmeye başlanmış, bununla birlikte 80'li yıllardan sonra küçük ve orta boy işletmelerin ülkelerin ekonomileri açısından önemi anlaşılmaya başlanmıştır (Kaya, 2019: 21). Son dönemde gelişmiş ülkelerde, küçük işletmelere yönelik istihdamı artırmaya yönelik politikalar yerine, yenilikçi vizyona sahip küçük işletmelerin oluşturulması, üretim, satış ve yönetimde iyileştirmelerin yanı sıra küçük işletmeleri değişen şartlara uygun olarak motive etmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan politikalar ortaya çıkmaktadır (Karayılmazlar, Aşkın ve Çabuk, 2007: 155).

Türkiye gelişmekte olan bir ülkedir ve gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmenin belirli bölgelerde yoğunlaştığı görölmektedir. Bu anlamda KOBİ'ler sadece endüstriyel yoğunlaşma bölgelerinde değil, diğer bölgelerde de faaliyet göstererek hem bu bölgelerin kalkınmasına hem de işsizliğin azaltılmasına katkı sağlamaktadır (Sarılı, 2011: 5). Türkiye'de, KOBİ'ler büyük bir öneme sahiptir, çünkü dünya genelinde ve Türkiye'de işsizlik, temel sorunlardan birisidir ve KOBİ'ler, istihdam potansiyeli sunarak bu soruna çözüm sağlamaktadırlar. Ancak, KOBİ'ler kriz durumlarında, büyük işletmelerden daha fazla etkilenme eğilimindedirler ve istihdam imkânı sağladıkları ortamları etkileyebilirler (Karademir, 2014: 68).

KOBİ'lerin başarısı, potansiyel girişimciler üzerinde olumlu bir psikolojik etki yaratacak, onların pazara girmelerine ve büyük işletmeler üzerinde olumlu bir etki yapmalarına olanak tanıyabilecektir. Meslek okulu olarak hizmet veren KOBİ'ler istihdam sağlamakta, ülke içerisinde geniş alanlara yayılarak bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmakta, göçü bir ölçüde engellemekte ve topluma olumlu katkı sağlamaktadır (Kutlu, 2018: 35).

2.8.KOBİ'lerde Finansal Okuryazarlık Sorunları, Göstergeleri ve Geliştirilmesi

KOBİ'ler ülkelerin ekonomilerinde hem sahip oldukları işletme sayıları hem de istihdama yapmış oldukları katkı açılarından bakıldığında önemli bir rol üstlenmiş durumdadır. Ülke ekonomisine bakıldığında, %99,89'luk bir işletme sayısı potansiyeline sahip olan KOBİ'lerin istihdama %77 katıldığı göz önüne alındığında, bu işletmelerin finansal piyasalar ve türevleri ile olan ilişkisi, yadsınamaz derecede önemlidir. Tüm bu gerçeklerin göz önünde bulundurulmasıyla, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için finansal okuryazarlığın hayati bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu önem sadece bu işletmeler için değil uzun vadede makroekonomik verileri ile ülke ekonomisi adına da önemli bir yer teşkil etmektedir (Arslan, 2019).

Ülkemizdeki KOBİ'lerin yaşadığı finansman sorunlarının temelinde 4 ana neden yatmaktadır. Bunlar; ekonomik istikrarsızlık, bankacılık sisteminin yapısal sorunları, teşvik politikalarının yetersizliği, KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan sorunlardır (Aras, 2001: 34). KOBİ'lerin finansman konusunda karşılaştığı zorluklar ise; kredi temininde ortaya çıkan sorunlar, özsermaye/işletme sermayesi yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar, sermaye piyasasından fon

temininde yaşanan sorunlar ve mali yönetim yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar şeklindedir (Yörük, 2001: 190).

KOBİ'lerin ekonomideki yeri göz önüne alındığında çok daha ciddi finansal okuryazarlık düzeylerinde hareket etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu alanlar; nakit bütçesi yönetimi, alternatif finans kaynaklarına erişim, risk sermayesi yönetimi, acil durum fonlarının belirlenmesi, makroekonomik verilerin yorumlanması, kriz senaryolarının varlığı, sermaye yapısının güçlülüğü, destek ve teşvik süreçlerine uygun yapılara bürünmedir. Belirtilen hususlar KOBİ'ler için sürdürülebilir bir anlayışa erişmenin temel fonksiyonlarını ifade etmektedir (Arslan, 2019).

KOBİ'lerde finansal okuryazarlığın önemi sayısız tez ve makale, araştırma, kitap ve web sitelerinin yanı sıra birçok farklı eğitim aracıyla da sayfa sayfa defalarca vurgulanmaktadır. Özellikle yapılan akademik çalışmalar, KOBİ'lerin finansal krizler sonrasında gerçek hayatta karşılaştıkları zorluklarla da desteklenmektedir. KOBİ'lerin temel amacı, işletmenin piyasa değerini en üst düzeye çıkarmaktır. Bu hedefe ulaşmak için yöneticiler birçok kararı risk ve karlılığı dikkate alarak almakta ve alınan kararlar üzerinde kontrol sağlamaktadır (Kaya, 2015: 12). Finansal eğitimde başarıya ulaşmak zorunlu eğitim sırasında geliştirilecek politikalarla doğrudan ilgilidir. Bu aşamada öncelikle ulusal stratejinin uygulanması için oluşturulacak kurumsal yapının seçileceğine karar verilmeli ve bu bağlamda işbirliği yapılmalıdır. Daha sonra ulusal stratejinin ve iletişim stratejisinin oluşturulmasına yönelik ana hedefler, öncelikler, kısa ve uzun vadeli hedefler, hedef kitle, yol haritası ve zaman çizelgesi tanımlanmalıdır. Hedeflere ulaşmak için ülke genelinde finansal okuryazarlık/finansal eğitim düzeyinin ölçülmesi, bu bağlamda eğitim programlarının hazırlanması ve bu finansal eğitim programlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Özgüler, 2013: 45).

Küresel dünyada eğitim evrenseldir. Üniversitelerde finans eğitimi alan öğrenciler, yurt dışında akademik araştırmalar yapıp mezun olduktan sonra eğitimlerine devam edebilecekleri gibi yabancı ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerde veya kendi ülkelerindeki çok uluslu şirketlerde de çalışabileceklerdir (Civan ve Cenger, 2010: 85). KOBİ yöneticileri arasında finansal okuryazarlığın önemi açıktır. Yöneticilerin aldıkları kararların doğruluğu çoğu zaman bilgi düzeyleriyle orantılıdır. Ayrıca yöneticinin bir diğer sorumluluğu da sürekli

geleceğe yönelik planlar yapmaktır. Bu aşamada finansal okuryazarlığın yöneticiye kazandıracağı öngörü ve analiz becerisine dikkat çekmek gerekmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyi gelişen bir yönetici, zamanla geleceğe yönelik daha doğru tahminler yapabilecektir (Kaya, 2015: 13). Yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan yöneticilerin daha sağlıklı finansal kararlar alabileceği düşünöldüğünde, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesi için yapılan çalışmaların önemi ortaya çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.KOBİ'LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1.Literatür Taraması

Brown, Saunders ve Beresford (2006) finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyine etkisini göstermek amacıyla, İngiltere’de faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmalarında KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık algılarının incelenmesi çerçevesinde 147 işletmeye anket çalışması yapmışlardır. Yapılan çalışmanın sonucuna göre, KOBİ sahipleri/yöneticileri finansal okuryazar olmadıklarının farkına varmışlardır. Bu farkındalığa rağmen bir işletmeyi yönetmek için finansal okuryazarlığın önemini algılayamadıkları ortaya çıkmıştır. Temel mali tabloları okuma ve anlama yeteneklerine sahip olmalarına rağmen, bilgiye dayalı yargılarda bulunma, finansın kullanımı ve yönetimi ile ilgili etkili kararlar alma yeteneklerine sahip olmadıkları görülmüştür. Ayrıca finansal ihtiyaçlarının ne olduğu konusunda da bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılabilmektedir.

Altıntaş (2009) belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planlarında finansal okuryazarlık seviyesinin etkilerini araştırdığı çalışmasında, Ankara’da çeşitli vakıf üniversitelerinde çalışan ve bireysel emeklilik sisteminin potansiyel müşterisi sayılabilecek 26 kişiye 20 sorudan oluşan bir anket uygulamıştır. Anket katılımcıları iki gruba bölerek ön test şeklinde uygulanmış ve daha sonra gruplardan birine çeşitli temel finansal konularda eğitimler verilerek, yine iki gruba da anket son test şeklinde tekrar uygulanmıştır. Ön test şeklinde yapılan uygulamada iki grup arasında belirgin bir bilgi farkı görülmemiş ve katılımcıların %65’inin sorulara “d. Bilmiyorum” şıkkını işaretleyerek cevap verdikleri gözlenmiştir. Daha sonra aynı anketin son test şeklinde ikinci defa eğitim alan ve almayan iki gruba da tekrar uygulanması neticesinde; eğitim alan grubun, eğitim almayan gruba göre sorulara belirgin şekilde daha fazla doğru şıkkı işaretleyerek cevap verdiği gözlemlenmiştir. Bu araştırmanın bulguları neticesinde finansal eğitimin emeklilik ve birikim düşüncelerine olumlu etkileri olduğu ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda finansal eğitim konusunun da bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine olumlu etkileri de bir kez daha ortaya koyulmuştur.

Bayram (2010) Anadolu Üniversitesi İİBF ve Porsuk MYO öğrencilerine

yönelik olarak yapılan finansal okuryazarlık ve para yönetimi çalışmasında, 600 öğrenciye anket yapmıştır. Yapılan anket neticesinde öğrencilerin %90,5'i kendilerini finansal okuryazarlık konusunda başarılı olduğunu savunmuş, ancak analizler neticesinde gerçekte finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu ve öğrencilerinde bu durumdan haberdar olmadıkları ortaya konmuştur. Öğrencilerin %86,2'sinin para harcama ve yönetme konularında bilgiye aileden kaynaklı sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca katılımcıların %86'sının bir ATM kartına sahip olduğu, %35 gibi düşük bir oranında internet bankacılığı kullanmayı bildiği tespit edilmiştir. Katılımcıların bu araştırma kapsamında finansal okuryazarlık kavramını kredi kartı son ödeme tarihini bilme, tasarruf yapma, basit faiz ve bileşik faiz konularını bilme gibi konulardan ibaret olduğunu sandıkları sonucuna da ulaşılmıştır. Bu nedenle finansal okuryazarlık eğitiminin yalnızca aile tarafından verilmemesi gerektiğini, ilköğretim düzeyinden başlanarak müfredat içerisinde okullarda gösterilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Akyol (2010) tarafından özel banka çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik yapılan çalışmada, 375 banka çalışanına 34 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Uygulamanın neticesinde banka çalışanlarının finans sektörü içerisinde yer almalarına ve mesleki tecrübelerine sahip olmalarına rağmen, beklenilenin aksine finansal okuryazarlık hususunda çeşitli eğitimler almaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sage (2012) Kanada'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yaptığı çalışmada, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazar olma durumlarını ve finansal yönetim ile ilgili bilgi ve becerilerini belirlemek amaçlı 300 işletme ile anket çalışması yapmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahibi/yöneticilerinin finansal okuryazar olma konusunda kendilerini eksik bulduklarını algıladıkları görülmüştür. Kavramın ne derece önemli olduğunun farkında olmadıkları, finansal yönetim eğitimini genellikle (%73'ü) kendileri tarafından, (%41'i) muhasebeci veya uzman tarafından, (%29'u) ise sadece alınan kurs yardımı ile öğrendiği tespit edilmiştir. 2008 krizinden günümüze kadar KOBİ'lerin %46'sının firma performansının sabit kaldığı görülmüştür.

Atkinson ve Messy (2012) tarafından bireylerin finansal bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun finansal bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve finansal bilgi ile finansal tutum ve davranış arasında doğru orantı olduğu saptanmıştır.

Sezer'in (2013) çalışmasında, Türkiye' deki yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin, yatırım kararlarına etkisini araştırmıştır. 393 yatırımcı üzerinde yapmış olduğu anket uygulamasında, yatırımcıların büyük çoğunluğunun erkeklerden oluştuğunu ve 20-49 yaş arası gençlerin oranının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca aynı çalışmada yatırımcıların %87 gibi büyük bir oranın yüksek öğretim mezunlarından oluştuğunu da gözlemlemiştir. Yine aynı çalışmada Türkiye'deki yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin Amerika, Almanya ve Hollanda ülkelerindeki yatırımcılara göre oldukça düşük olduğunu da tespit etmiştir. Bu nedenle söz konusu çalışmada Sezer, Türkiye'deki yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerini arttırmalarına yönelik detaylı tavsiyelerde bulunmuştur.

Njoroge (2013) Kenya'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yaptığı çalışmasında, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma başarısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, 79 işletmeye anket çalışması uygulamıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahiplerin/yöneticilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin "yüksek seviyede" olduğu ve bunun firma başarısını arttırdığı gözlemlenmiştir.

Samkin, Pitu ve Low (2014) Yeni Zelanda'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine kartopu örnekleme yöntemi ile yaptıkları çalışmalarında, KOBİ'lerin firma başarısını etkileyen finansal okuryazarlıklarının (becerilerinin) belirlenmesi amacıyla 17 işletmeye anket çalışması uygulamışlardır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ'lerin firma başarısını sağlayabilmeleri için gerekli görülen finansal becerilerin borç yönetimi, fiyatlandırma, kredili satışların yönetimi, finansal kayıtları tutma ve nakit yönetimi olduğu görülmüştür. KOBİ sahipleri, ürün ve hizmetlerin fiyatlandırılmasının, doğru nakit akışı için nakit yönetiminin ve borçların yönetiminin firma başarısı için gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca KOBİ sahiplerinin mali tabloları ve mali durumlarının analizi konularında eksik kaldıkları tespit edilmiştir.

Türkiye'de faaliyette bulunan KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesi ile finansal eğitim ve finansal piyasalara katılımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Bayrakdaroğlu ve Şan (2014) tarafından, rastgele örnekleme yöntemi ile 120 KOBİ sahibi/yöneticisine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ'lerin finansal bilgi eksikliğinden dolayı finansal piyasalara katılımının düşük olduğu görülmüştür. Bu nedenle, KOBİ

sahibi/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerine göre finansal piyasalara katılımının artmakta olduğu tespit edilmiştir. KOBİ sahibi/yöneticisinin finansal eğitim ile finansal okuryazarlık arasında olumlu bir ilişki bulunduğu bir diğer bulgu olarak görülmektedir.

Ateş (2014) çalışmasında İstanbul ilinden rastgele seçilen 596 yatırımcının finansal okuryazarlık seviyelerini tespit edebilmek için bir anket uygulaması yapmıştır. Anket çalışmasının neticesinde, katılımcıların finansal kararlar alırken en çok yararlandıkları finansal kaynağın %40,3 oranla aile ve arkadaş çevreleri olduğu görülmüştür. %22,3 oranla ikinci sırada internet, sonrasında %13,4 oranla bireysel analizlerin geldiği tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmanın sonuçlarına göre yatırımcıların en az yararlandığı kaynakların ise; %3,5 oranla medya, %3,5 oranla aracı kurumların sundukları raporlamalar, %2,2 oranla firmaların finansal raporlamaları olduğu görülmüştür. Söz konusu sonuçların değerlendirilmesi neticesinde, yatırımcıların %56,54'ünün finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek ve %43,46'sının ise finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük çıktığı belirlenmiştir.

Kaya (2015) İzmir ilinde faaliyet gösteren Kobi'lere yönelik yapmış olduğu çalışmasında, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini uyguladığı bir anket ile ölçmeye çalışmıştır. 140 Kobi yöneticisine uygulanan anket, 31 sorudan oluşmaktadır. Uygulamanın neticesinde, Kobi yöneticilerinin eğitim seviyesi yükseldikçe finansal okuryazarlık seviyelerinin de yükseldiği belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada dış ticaret faaliyetlerinde bulunan Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin de yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Lusardi ve Mitchell (2015), yaptıkları çalışmalarında emeklilik refahı ile finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmaya 50 yaşın üzerindeki Amerikalılar katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, yaşlı Amerikalılar arasında finansal bilgisizliğin yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Emeklilik için plan yapma oranları da oldukça düşüktür. Ayrıca bu durum finansal bilgi ile yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Kenya'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine Patrick (2015) tarafından tabakalı örnekleme yöntemi ile yapılan çalışmada finansal okuryazarlık seviyesinin KOBİ'lerin işletme performansı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla 85 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ'lerin yılda üçten fazla daimî çalışan istihdam ettikleri, beş yıldan fazla bir sürede faaliyette bulundukları ve yıllık gelir artışının %10'dan fazla olduğu ve bu KOBİ'lerin

finansal okuryazarlıklarının temel seviyede olduğu görülmüştür. KOBİ'lerin finansal okuryazarlık seviyelerinin işletme performansı üzerinde olumlu ve güçlü bir etkisi olduğu görülmüş, finansal okuryazar olan KOBİ'lerin, finansal okuryazar olmayanlara göre daha başarılı olma olasılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Engström ve McKelvie (2017) tarafından Ekvador'da mikro girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin işletme performanslarına etkilerini araştırdıkları çalışmalarında, 739 mikro girişimciye anket uygulaması yapılmıştır. Söz konusu ülkede özellikle kayıt dışı ekonomide büyük role sahip olan mikro işletmelerin, girişimcilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin işletme performanslarıyla pozitif ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ancak mikro girişimcilerin finansal okuryazarlık seviyeleriyle, büyüme eğilimleri arasında bir bağ olmadığı da çalışmanın neticesinde ortaya çıkmıştır.

Gencan (2018) tarafından Trabzon ilinde turizm sektöründe faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile 50 KOBİ sahibi/yöneticisine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahip/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin “yeterli seviyede” olmadığı ve finansal tutum ve finansal davranışlarının da “yeterli seviyede” olmadığı görülmüştür. KOBİ'lerin çoğunun, “teşvik ve desteklerden” bilgi sahibi olmadığı sadece “KOSGEB desteklerinden” bilgiye sahip olduğu görülmüştür. Finansal kavramlar hakkında “ticari kredi kartı, kredili ticari mevduat hesabı ve borçlu cari hesap” yeterli bilgiye sahip oldukları, “reel getiri, nakit akım tablosu, proforma gelir tablosu, nakit bütçesi” ile ilgili bilgileri olmadığı açıkça görülmektedir. KOBİ'lerin, “faktöring, hisse senedi, tahvil, repo, gelir tablosu” konusunda haberdar olmalarına rağmen içeriği hakkında bilgilerinin olmadıkları önemli bir diğer bulgu olarak göze çarpmaktadır. KOBİ sahipleri/yöneticileri temel düzey finansal bilgi sorularına genel olarak doğru cevap vermelerine karşın, ileri düzey finansal bilgi sorularına yanlış ya da fikirlerinin olmadığı şeklinde yanıtlamışlardır.

Usama ve Yusoff (2018) tarafından Nijerya'nın Bauchi şehrinde girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin iş performanslarına etkilerini araştırdıkları çalışmada, 386 girişimciye anket uygulaması yapmışlardır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, finansal okuryazarlığın iş performansının iyileştirilmesinde önemli bir rol oynadığını belirlemişlerdir. Bu nedenle

girişimcilerin iş performanslarını artırmak için finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri gerektiği sonucuna da ulaşmışlardır.

Kutukız ve Özden (2018) tarafından Muğla ilinin Milas ilçesindeki girişimci kadınların finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye yönelik çalışmalarında, 54 kadın girişimciye anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeyleri oldukça düşük çıkmıştır ve finansal okuryazarlık seviyelerinin gelişmesi için finansal eğitimlere ihtiyaç duydukları belirtilmiştir.

Çör (2018) çalışmasında Antalya ilinde faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek amacıyla 154 KOBİ sahibi/yöneticisine anket uygulamıştır. Çalışma sonucuna göre, Antalya’da faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesi belirlenirken yaş, cinsiyet ve medeni durumun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görölmüştür. Ayrıca, KOBİ sahipleri/yöneticilerin kredi çeşitliliği hakkında bilgilerini arttırmaları sonucunda finansal okuryazarlık seviyelerinin ve finansal davranışlarının artabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Adıyaman’ın (2020), şırnak ilinde faaliyet gösteren KOBİ’lerin finansal okuryazarlık seviyelerini incelemeyi amaçlayan çalışmasında, 335 KOBİ sahibi ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum ve sektör arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Başka bir ifade ile incelenen demografik ve sektörel faktörlere göre KOBİ sahipleri ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Kulak’ın (2021) çalışması, Muğla Merkez İlçe’deki 90 esnafın finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye ve finansal okuryazarlık eğitimine yönelik tutumlarını incelemeye odaklanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, esnafların, finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğunun farkında olup, temel finansal konulardan para ve bütçeleme konularında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, ileri düzey finansal konulardan biri olan borsada yatırım yapma konusunda eğitim almak istedikleri belirlenmiştir. Katılımcılar, finansal okuryazarlık eğitimini tercihen yüz yüze almayı tercih etmektedirler. Bu sonuçlar, esnafların finansal konularda bilgi eksikliği olduğunu göstermekte ve finansal okuryazarlık eğitimine yönelik talebi vurgulamaktadır.

Üngör'ün (2021) finansal okuryazarlık ile firma performansı arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan çalışmasında, Burda'da 120 KOBİ araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek düzeyde olduğunu, finansal bilgi seviyelerinin ise temel düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada finansal davranış, finansal bilgi seviyesi ile firma performansı arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki tespit edilmişken, finansal okuryazarlık ve finansal tutum değişkenleri ile firma performansı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Can, (2022) çalışmasında, Eskişehir'deki tarım işletmelerin sosyoekonomik yapısı ve finansal okuryazarlık düzeylerini incelemiştir. Araştırma, Eskişehir'deki tarım işletmelerinin finansal okuryazarlık düzeylerini, tarımsal kredi kullanımının az ve fazla olduğu ilçelerin seçimi ile karşılaştırmalı olarak ortaya koymuştur. Bu kapsamda, Sivrihisar ve Han ilçelerinde kredi kullanım düzeyi dikkate alınarak seçilen 83 işletmeye yöneltilen sorularla araştırma planlanmıştır. Araştırmada, işletmelerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal konulara verdikleri önem ve finansal krizlere karşı aldıkları önlemler ele alınmıştır. Sonuçlar, finansal eğitim talebinin yetersizliğine ve işletmelere yeterli düzeyde bilgi aktarılmadığına işaret etmektedir.

Aykut, (2022) yaptığı çalışmasında Isparta ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmüş ve aynı zamanda KOBİ'lerin demografik özelliklerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Araştırmaya 377 KOBİ sahibi ve yöneticisi dahil edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Isparta ilinde faaliyet gösteren KOBİ sahipleri ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile yaş, eğitim durumu, işletmede çalışılan süre, pozisyon, aylık gelir, işletme kuruluş yılı, işletmenin hukuki yapısı ve işletmede çalışan sayısı arasında anlamlı farklılıklar bulunduğu, ancak cinsiyet ile arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Erdem, (2022) yaptığı araştırmada, Kütahya Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren Küçük Sanayi işletmeleri seçilmiş ve kolayda örnekleme yöntemi ile esnaflar ziyaret edilerek anket çalışması yapılmıştır. Çalışma kapsamında 208 katılımcıya ulaşılmıştır. İşçi/çalışanları için teşvik kullananların, bir sonraki yıl için bütçe hazırlayanların finansal kavram bilgisi, finansal araç bilgisi ve finansal okuryazarlık düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksekken şahıs işletmesi sahiplerinin ve Teşvikler Hakkında Bilgi Kaynağının ailesi olduğunu ifade

edenlerin anlamlı düzeyde daha düşük bir seviyede seyrettiği görülmüştür.

Erdoğan ve Özsoy (2022), yaptıkları çalışmada Türkiye'de finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması düzeylerini incelemiştir. Araştırmada düşük finansal bilgisizlik ve planlama oranlarını tespit etmiştir. Çalışmada, 2021 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen bir anket çalışmasının verileri kullanılmıştır. Ana bulgulara göre, örneklemdeki katılımcıların sadece %32'si, faiz bileşikliği ve enflasyon ile ilgili iki basit soruyu doğru bir şekilde cevaplayabilmiştir. Üçte biri ise hisse senedi piyasası riskini tam olarak anlayamamıştır. Katılımcıların %37'si emekliliğe ne kadar ihtiyaçları olduğunu hesaplamış, sadece %12'si ise başarılı bir emeklilik planı yaptığını belirtmiştir.

3.2.Araştırma Yöntemi

3.2.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Bolu ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemektir. Araştırmanın alt amaçları arasında, finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış değişkenlerinin cinsiyete, medeni duruma, yaş gruplarına, eğitim durumlarına, firmaların faaliyet sürelerine, cirolarına, pozisyon düzeylerine, çalışma sürelerine ve finansal okuryazarlık düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi yer almaktadır.

KOBİ çalışanları ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin artması, doğru finansal kararlar almalarına, yatırım süreçlerinde bilinçli olmalarına, risklerini etkin bir biçimde yönetmelerine ve işletme finansal performanslarını geliştirmelerine olanak tanıyarak gelecekte işletme başarısı için önemli arz etmektedir. Literatür incelendiğinde, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Genel olarak incelenen çalışmalarda, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ne kadar yüksek ise aldıkları finansal kararların da o kadar bilinçli ve yerinde olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmanın, KOBİ'lere ve literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

3.2.2.Araştırmanın Örneklemi, Evreni ve Kısıtları

Araştırmanın ana kütlesi, Bolu ilinde faaliyet gösteren ilçeler de dahil olmak üzere toplamda 7,998 KOBİ'den oluşmaktadır (SGK, 2023). Bu araştırmada, Bolu ilinde (ilçeler hariç) faaliyet gösteren KOBİ'lerin tamamına anket gönderilmiştir. Ancak bu grup içerisinde sadece 100'ü anket çalışmasına katılmayı kabul etmiştir.

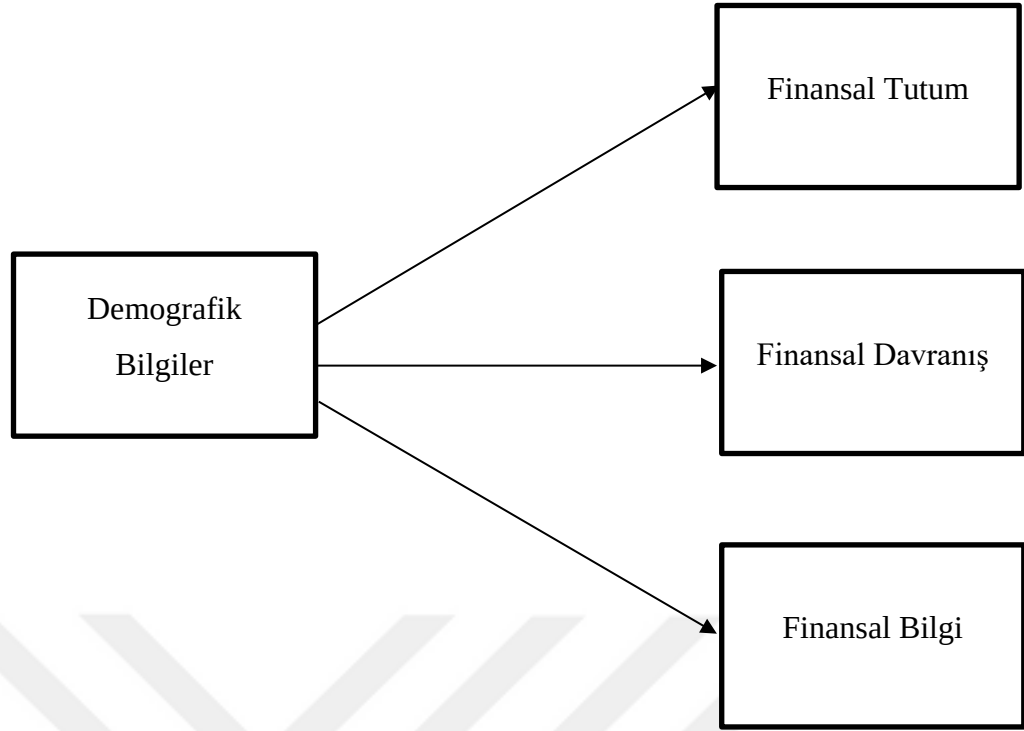
Elde edilen anket formlarının geçersiz olanların ayrılmasından sonra 89 KOBİ'nin anketi değerlendirmeye alınmıştır. KOBİ'lere anket formları 01.01.2022-01.09.2023 tarihleri arasında yüz yüze ve çevrimiçi yapılmıştır. Araştırma, Bolu ilinde (ilçeler hariç) faaliyet gösteren KOBİ'leri kapsamaktadır. Araştırma, ilgili tarihlerde Bolu ilinde faaliyet gösteren KOBİ'ler ile yapılması ve KOBİ'lerin anket uygulamalarına kısmen isteksiz yaklaşımları önemli kısıtlarıdır. Ankete katılanların anket formundaki ölçek sorularına gerçekçi ve içten yanıtlar verdiği varsayılmıştır.

3.2.3.Finansal Okur-Yazarlık Ölçeği

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak nicel araştırma yöntemi olan anket tekniği kullanılmıştır. Katılımcılara anket formları hem çevrimiçi hem de yüz yüze olarak uygulanmıştır. Araştırmada, finansal okuryazarlık ölçeğine yönelik Üngör (2021) tarafından geliştirilmiş ve uyarlanmış sorulardan yararlanılmıştır. Anketin birinci bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini ölçme amaçlanmıştır ve cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durumu, faaliyet süresi, cirosu, pozisyonu, çalışma süresi, finansal okuryazarlık düzeyine yönelik sorular yer almaktadır. Anketin finansal tutum bölümünde 12 soru, finansal davranış bölümünde 11 soru ve finansal bilgi bölümünde 25 sorudan oluşmaktadır. Yapılan anket toplamda 48 sorudan oluşmaktadır. Anket formunda bulunan ifadeler 5'li likert tipine göre hazırlanmış olup, katılımcılardan anket sorularını; “1 Kesinlikle Katılmıyorum”, “2 Kısmen Katılmıyorum”, “3 Kararsızım”, “4 Kısmen Katılıyorum”, “5 Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir.

3.2.4.Araştırmanın Modeli

Bolu ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemek için araştırmanın modeli Şekil 3.1'de yer almaktadır.

Şekil 3.1. Araştırma Modeli

3.2.5.Araştırma Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir;

H1: KOBİ’lerin demografik özellikleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H1a: KOBİ’lerin cinsiyetleri ile finansal tutumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1b: KOBİ’lerin medeni durumları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H1c: KOBİ’lerin eğitim durumları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H1d: KOBİ’lerin yaşları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H1e: KOBİ’lerin faaliyet süreleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H1f: KOBİ’lerin ciroları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H1g: KOBİ’lerin pozisyonları ile finansal tutumları arasında anlamlı

farklılık vardır.

H1h: KOBİ'lerin çalışma süreleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H1ı: KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2: KOBİ'lerin demografik özellikleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2a: KOBİ'lerin cinsiyetleri ile finansal davranışları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H2b: KOBİ'lerin medeni durumları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2c: KOBİ'lerin eğitim durumları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2d: KOBİ'lerin yaşları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2e: KOBİ'lerin faaliyet süreleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2f: KOBİ'lerin ciroları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2g: KOBİ'lerin pozisyonları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2h: KOBİ'lerin çalışma süreleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2ı: KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.

H3: KOBİ'lerin demografik özellikleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H3a: KOBİ'lerin cinsiyetleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H3b: KOBİ'lerin medeni durumları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H3c: KOBİ'lerin eğitim durumları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H3d: KOBİ'lerin yaşları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık

vardır.

H3e: KOBİ'lerin faaliyet süreleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H3f: KOBİ'lerin ciroları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H3g: KOBİ'lerin pozisyonları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H3h: KOBİ'lerin çalışma süreleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H3ı: KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.

3.2.6.Araştırma Yöntemi

Çalışmada, KOBİ'lerin demografik özelliklerinin, finansal okuryazarlık düzeyleri nicel araştırma yöntemiyle araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi için SPSS 27 paket programından yararlanılmıştır. Öncelikle araştırmadan elde edilen verilerle katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi için frekans analizi yapılmıştır. Ölçek maddelerinin güvenilirlik ve geçerlilikleri faktör ve güvenilirlik analizi ile test edilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçek alt boyutlar için verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogrov Smirnov ve Shapiro Wilks testi ile incelenmiş olup veri setinin normal dağılmadığı görülmüştür. Katılımcıların demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumu Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir.

3.3.Araştırma Bulguları

3.3.1.Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş grupları, eğitim durumları, firmaların faaliyet süreleri, ciroları, pozisyon düzeyleri, çalışma süreleri ve finansal okuryazarlık düzeylerinin dağılımları Tablo 3.1'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Dağılımları

		n	%
Cinsiyet	Erkek	67	75,3
	Kadın	22	24,7
	Toplam	89	100,0
Yaş	18-28	8	9,0
	29-39	39	43,8
	40-50	25	28,1
	51 ve üzeri	17	19,1
	Toplam	89	100,0
Medeni Durum	Bekar	23	25,8
	Evli	66	74,2
	Toplam	89	100,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	3	3,4
	Ortaöğretim/Lise	29	32,6
	Ön Lisans	45	50,6
	Lisans	12	13,5
	Toplam	89	100,0
Faaliyet Süresi	1-5 yıl	20	22,5
	6-10 yıl	18	20,2
	11-15 yıl	10	11,2
	16-20 yıl	20	22,5
	21 yıl ve üzeri	21	23,6
	Toplam	89	100,0
Ciro	0-3 milyon	42	47,2
	3-15 milyon	24	27,0
	15-35 milyon	7	7,9
	35-70 milyon	5	5,6
	70-125 milyon	6	6,7
	125 milyondan fazla	5	5,6
	Toplam	89	100,0

Tablo 3.1 (devam) Katılımcıların Demografik Dağılımları

Pozisyon	Sahibi/ortak	69	77,5
	Yönetici	18	20,2
	Personel	2	2,2
	Toplam	89	100,0
Çalışma Süresi	1-10 yıl	45	50,6
	11-20 yıl	29	32,6
	21-30 yıl	11	12,4
	31-40 yıl	2	2,2
	41-50 yıl	2	2,2
	Toplam	89	100,0
Finansal Okuryazarlık Düzeyi	Çok az	3	3,4
	Az	6	6,7
	Orta	35	39,3
	İyi	32	36,0
	Çok iyi	13	14,6
	Toplam	89	100,0

Tablo 3.1’de katılımcıların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; katılımcıların %75,3’ü erkek, %24,7’si ise kadındır. Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde; 18-28 yaş grubu kişilerin oranı %9, 29-39 yaş grubu kişilerin oranı %43,8, 40-50 yaş grubu kişilerin oranı %28,1, 51 yaş ve üzeri kişilerin oranı %19,1’dir. Katılımcıların %25,8’i bekar, %74,2’si ise evlidir. Eğitim durumuna göre dağılım incelendiğinde ilköğretim mezunu olanların oranı %3,4, ortaöğretim/lise mezunu olanların oranı %32,6, ön lisans mezunu olanların oranı %50,6, lisans mezunu olanların oranı %13,5’tir. Faaliyet süresine göre dağılım incelendiğinde 1-5 yıl süre ile faaliyette bulunanların oranı %22,5, 6-10 yıl süre ile faaliyette bulunanların oranı %20,2, 11-15 yıl süre ile faaliyette bulunanların oranı %11,2, 16-20 yıl süre ile faaliyette bulunanların oranı %22,5 olup 21 yıl ve üzeri süre ile faaliyette bulunanların oranı %23,6’dır. Ciroya göre dağılım incelendiğinde; 0-3 yıl cirosu olanların oranı %47,2, 3-15 milyon cirosu olanların oranı %27, 15-35 milyon cirosu olanların oranı %7,9, 35-70 milyon cirosu olanların oranı %5,6, 70-125 milyon cirosu olanların oranı %6,7, 125 milyondan fazla cirosu

olanların oranı %5,6'dır. Katılımcıların firmadaki pozisyonlarının dağılımı incelendiğinde; sahibi/ortağı olanların oranı %77,5, yönetici olanların oranı %20,2, personel olanların oranı %2,2'dir. Çalışma süresine göre dağılım incelendiğinde; 1-10 yıl süre ile çalışanların oranı %50,6, 11-20 yıl süre ile çalışanların oranı %32,6, 21-30 yıl süre ile çalışanların oranı %12,4, 31-40 yıl süre ile çalışanların oranı %2,2 olup 41-50 yıl süre ile çalışanların oranı %2,2'dir. Faaliyet okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde, finansal okuryazarlık düzeyine çok az diyenlerin oranı %3,4, az diyenlerin oranı %6,7, orta diyenlerin %39,3, iyi diyenlerin oranı %36, çok iyi diyenlerin oranı %14,6'dır.

3.3.2. Faktör Analizleri ve Güvenirlilikleri

Çalışmada, faktör analizi için ölçeklerin uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kullanılan KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett testlerinin sonuçları Tablo 3.2'de gösterilmektedir.

Tablo 3.2. Bartlett Küresellik Testi

KMO		,887
Bartlett Küresellik Testi	Ki kare	4442,532
	sd	1128
	p	0,000

Tablo 3.2'de, KMO katsayısının 1'e yakın olması (0,887) ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyinin <0,05 olması dolayısı ile verilerin faktör analizi için uygun olduğu söylenir.

Tablo 3.3'te ölçek maddelerine hangi faktörler altında ağırlıklandığı görülmektedir. Faktör ağırlık matrisinde ise maddelerin 1-12. maddeler birinci faktör altında ağırlıklanmış olup bu maddelerin ortak özelliği incelenerek faktörün adı "Finansal Tutum", 13-23 maddeleri ikinci faktör altında ağırlıklanmakta olup faktör adı "Finansal Davranış", 24-48 maddeleri ise üçüncü faktör altında ağırlıklanmış olup bu faktör adı "Finansal Bilgi" olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 3.3. Faktör Analizi

Finansal Okuryazarlık Ölçeği			
Finansal Tutum Faktörü			
	1	2	3
S1	0,620		

Tablo 3.3 (devam) Faktör Analizi

S2	0,648		
S3	0,832		
S4	0,769		
S5	0,771		
S6	0,810		
S7	0,629		
S8	0,629		
S9	0,677		
S10	0,793		
S11	0,760		
S12	0,809		
Finansal Davranış Faktörü			
S13			
S14		0,673	
S15		0,766	
S16		0,780	
S17		0,729	
S18		0,747	
S19		0,737	
S20		0,792	
S21		0,785	
S22		0,543	
S23		0,732	
Finansal Bilgi Faktörü			
S24			
S25			0,602
S26			0,512
S27			0,442
S28			0,755
S29			0,459
S30			0,441
S31			0,694
S32			0,590
S33			0,692
S34			0,731
S35			0,609
S36			0,598
S37			0,778
S38			0,531
S39			0,767
S40			0,766
S41			0,683
S42			0,547
S43			0,776
S44			0,754
S45			0,739
S46			0,798

Tablo 3.3 (devam) Faktör Analizi

S47			0,667
S48			0,753

Tablo 3.3'te görüldüğü üzere, ölçeğin faktör yüklerinin 0.40 sınırından yüksek olduğu olduğu ve ölçeğin kullanılabilir olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada kullanılan ölçek ve alt boyutlarının güvenilirlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla güvenilirlik analizi yapılmış ve chronbach alfa katsayıları elde edilmiştir. Ölçeğin geneli için elde edilen chronbach alfa katsayısı 0,875 olarak bulunmuştur. Alt boyutlarında finansal tutum için 0,819, finansal davranış için 0,814, finansal bilgi için ise 0,835 olup ölçek ve alt boyutlarının yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

Ölçek puanlarının normallik testi sonucu Tablo 3.4'te gösterilmektedir.

Tablo 3.4. Normal Dağılım Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Değer	df	p	Değer	df	p
Finansal Tutum	,188	89	0,000	,756	89	0,000
Finansal Davranış	,170	89	0,000	,868	89	0,000
Finansal Bilgi	,115	89	0,005	,939	89	0,000

Tablo 3.4'te Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testi sonuçlarına göre, ölçek puanları normal dağılım göstermediği için ($p < 0,05$), parametrik olmayan testler karşılaştırma analizlerinde tercih edilmiştir.

3.3.4. Hipotez Testleri

Finansal okuryazarlığın demografik özelliklere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını tespiti için Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri yapılmıştır.

Tablo 3.5'te kadınlar ve erkekler arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.5. Cinsiyet Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	S.T	U	p
----------	----------	---	-----	-----	---	---

Tablo 3.5 (devam) Cinsiyet Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Finansal Tutum	Erkek	67	43,40	2908,00	630,000	0,307
	Kadın	22	49,86	1097,00		
Finansal Davranış	Erkek	67	43,63	2923,00	645,000	0,380
	Kadın	22	49,18	1082,00		
Finansal Bilgi	Erkek	67	40,72	2728,50	450,500	0,006*
	Kadın	22	58,02	1276,50		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.5'te Mann Whitney testine göre; Kadınlar ve erkekler arasında finansal tutum ve finansal davranış puanı bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Fakat kadınlar ve erkekler arasında finansal bilgi puanı bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 58,02 erkeklerin 40,72'dir. Buna göre kadınların finansal bilgi puanı erkeklere göre daha yüksektir.

Tablo 3.6'da medeni durum grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.6. Medeni Durum Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	S.T	U	p
Finansal Tutum	Bekâr	23	45,61	1049,00	745,000	0,895
	Evli	66	44,79	2956,00		
Finansal Davranış	Bekâr	23	46,37	1066,50	727,500	0,767
	Evli	66	44,52	2938,50		
Finansal Bilgi	Bekâr	23	50,30	1157,00	637,000	0,253
	Evli	66	43,15	2848,00		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.6'da Mann Whitney testine göre; medeni durum grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.7’de yaş grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.7. Yaş Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	X ²	P
Finansal Tutum	18-28	8	47,63	3,460	0,326
	29-39	39	49,79		
	40-50	25	37,80		
	51 ve üzeri	17	43,35		
Finansal Davranış	18-28	8	50,38	1,699	0,637
	29-39	39	44,78		
	40-50	25	40,44		
	51 ve üzeri	17	49,68		
Finansal Bilgi	18-28	8	53,69	2,899	0,407
	29-39	39	44,82		
	40-50	25	39,04		
	51 ve üzeri	17	50,09		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.7’de Kruskal Wallis testine göre; yaş grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.8’de eğitim grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.8. Eğitim Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	X ²	P
Finansal Tutum	İlköğretim	3	67,33	5,967	0,202
	Ortaöğretim/Lise	18	38,89		
	Lise	11	45,73		
	Ön Lisans	45	42,74		
	Lisans	12	56,38		
Finansal Davranış	İlköğretim	3	63,33	1,637	0,802
	Ortaöğretim/Lise	18	44,28		

Tablo 3.8 (devam) Eğitim Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

	Lise	11	44,91		
	Ön Lisans	45	43,87		
	Lisans	12	45,83		
Finansal Bilgi	İlköğretim	3	66,50	2,184	0,702
	Ortaöğretim/Lise	18	43,78		
	Lise	11	44,23		
	Ön Lisans	45	44,13		
	Lisans	12	45,42		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.8’de Kruskal Wallis testine göre; eğitim durum grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.9’da faaliyet süresi grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.9. Faaliyet Süresi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	X ²	P
Finansal Tutum	1-5 yıl	20	42,85	3,507	0,477
	6-10 yıl	18	55,08		
	11-15 yıl	10	42,35		
	16-20 yıl	20	41,45		
	21 yıl ve üzeri	21	43,05		
Finansal Davranış	1-5 yıl	20	41,75	1,533	0,821
	6-10 yıl	18	43,58		
	11-15 yıl	10	50,20		
	16-20 yıl	20	49,38		
	21 yıl ve üzeri	21	42,67		
Finansal Bilgi	1-5 yıl	20	42,60	4,372	0,358
	6-10 yıl	18	42,53		
	11-15 yıl	10	60,45		
	16-20 yıl	20	45,80		
	21 yıl ve üzeri	21	41,29		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.9’da Kruskal Wallis testine göre; faaliyet süresi grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.10’da ciro grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.10. Ciro Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	X ²	P
Finansal Tutum	0-3 milyon	42	50,19	5,485	0,360
	3-15 milyon	24	36,58		
	15-35 milyon	7	51,07		
	35-70 milyon	5	36,90		
	70-125 milyon	6	39,58		
	125 milyondan fazla	5	47,90		
Finansal Davranış	0-3 milyon	42	45,40	1,294	0,936
	3-15 milyon	24	43,79		
	15-35 milyon	7	45,79		
	35-70 milyon	5	36,80		
	70-125 milyon	6	53,83		
	125 milyondan fazla	5	43,90		
Finansal Bilgi	0-3 milyon	42	45,40	2,850	0,723
	3-15 milyon	24	44,88		
	15-35 milyon	7	43,14		
	35-70 milyon	5	39,00		
	70-125 milyon	6	36,58		
	125 milyondan fazla	5	60,90		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.10’da Kruskal Wallis testine göre; ciro grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.11’de pozisyon grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.11. Pozisyon Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	X ²	P
Finansal Tutum	Sahibi/ortak	69	47,79	4,397	0,111
	Yönetici	18	37,08		
	Personel	2	20,00		
Finansal Davranış	Sahibi/ortak	69	47,59	4,013	0,134
	Yönetici	18	37,86		
	Personel	2	19,75		
Finansal Bilgi	Sahibi/ortak	69	47,32	2,506	0,286
	Yönetici	18	37,33		
	Personel	2	34,00		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.11’de Kruskal Wallis testine göre; pozisyon grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.12’de çalışma süresi grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.12. Çalışma Süresi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	X ²	P
Finansal Tutum	1-10 yıl	45	43,01	1,549	0,818
	11-20 yıl	29	49,14		
	21-30 yıl	11	44,23		
	31-40 yıl	2	47,00		
	41-50 yıl	2	32,00		
Finansal Davranış	1-10 yıl	45	39,24	4,991	0,288
	11-20 yıl	29	52,64		
	21-30 yıl	11	46,73		
	31-40 yıl	2	50,50		
	41-50 yıl	2	48,75		

Tablo 3.12 (devam) Çalışma Süresi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Finansal Bilgi	1-10 yıl	45	43,02	2,208	0,698
	11-20 yıl	29	49,81		
	21-30 yıl	11	44,95		
	31-40 yıl	2	32,25		
	41-50 yıl	2	32,75		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.12’de Kruskal Wallis testine göre; çalışma süresi grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.13’te finansal okuryazarlık düzeyi grupları arasında ölçek puanları bakımından karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3.13. Finansal Okuryazarlık Düzeyi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	KATEGORİ	N	S.O	X ²	P
Finansal Tutum	Çok az	3	39,17	9,184	0,057
	Az	6	42,25		
	Orta	35	38,73		
	İyi	32	45,31		
	Çok iyi	13	63,73		
Finansal Davranış	Çok az	3	15,33	15,890	0,003 *
	Az	6	34,58		
	Orta	35	38,44		
	İyi	32	48,72		
	Çok iyi	13	65,15		
Finansal Bilgi	Çok az	3	32,33	15,590	0,004 *
	Az	6	46,00		
	Orta	35	37,81		
	İyi	32	43,75		
	Çok iyi	13	69,88		

*p<0,05 anlamlı fark var, p> 0,05 anlamlı fark yok

Tablo 3.13'te Kruskal Wallis testine göre; finansal okuryazarlık düzeyi grupları arasında finansal tutum puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi grupları arasında finansal davranış bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi çok az diyenlerin puan sıra ortalaması 15,33, az diyenlerin puan sıra ortalaması 34,58, orta diyenlerin puan sıra ortalaması 38,44, iyi diyenlerin puan sıra ortalaması 48,72, çok iyi diyenlerin puan sıra ortalaması 65,15'dir. Buna göre finansal okuryazarlık düzeyi çok az diyenlerin tutumu en düşük iken çok iyi diyenlerin tutumu en yüksektir.

Finansal okuryazarlık düzeyi grupları arasında finansal bilgi puanları bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi çok az diyenlerin puan sıra ortalaması 32,33, az diyenlerin puan sıra ortalaması 46,00, orta diyenlerin puan sıra ortalaması 37,81, iyi diyenlerin puan sıra ortalaması 43,75, çok iyi diyenlerin puan sıra ortalaması 69,88'dir. Buna göre finansal okuryazarlık düzeyi çok az diyenlerin tutumu en düşük iken çok iyi diyenlerin tutumu en yüksektir.

3.3.5. Hipotezlerin Ret/Kabul Durumu

Yapılan analiz sonucunda oluşturulan hipotezler ve alt hipotezlerin kabul veya ret durumları Tablo 3.14'te gösterilmektedir.

Tablo 3.14. Hipotez Testleri Kabul veya Ret Durumu

HİPOTEZLER	KABUL/RET
H1: KOBİ'lerin demografik özellikleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	KABUL
H1a: KOBİ'lerin cinsiyetleri ile finansal tutumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
H1b: KOBİ'lerin medeni durumları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H1c: KOBİ'lerin eğitim durumları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H1d: KOBİ'lerin yaşları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H1e: KOBİ'lerin faaliyet süreleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET

Tablo 3.14 (devam) Hipotez Testleri Kabul veya Ret Durumu

H1f: KOBİ'lerin ciroları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H1g: KOBİ'lerin pozisyonları ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H1h: KOBİ'lerin çalışma süreleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H1ı: KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal tutumları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2: KOBİ'lerin demografik özellikleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	KABUL
H2a: KOBİ'lerin cinsiyetleri ile finansal davranışları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	RET
H2b: KOBİ'lerin medeni durumları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2c: KOBİ'lerin eğitim durumları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2d: KOBİ'lerin yaşları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2e: KOBİ'lerin faaliyet süreleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2f: KOBİ'lerin ciroları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2g: KOBİ'lerin pozisyonları ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2h: KOBİ'lerin çalışma süreleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H2ı: KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal davranışları arasında anlamlı farklılık vardır.	KABUL
H3: KOBİ'lerin demografik özellikleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	KABUL
H3a: KOBİ'lerin cinsiyetleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	RET
H3b: KOBİ'lerin medeni durumları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H3c: KOBİ'lerin eğitim durumları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	RET

Tablo 3.14 (devam) Hipotez Testleri Kabul veya Ret Durumu

H3d: KOBİ'lerin yaşları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H3e: KOBİ'lerin faaliyet süreleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H3f: KOBİ'lerin ciroları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H3g: KOBİ'lerin pozisyonları ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H3h: KOBİ'lerin çalışma süreleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	RET
H3i: KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal bilgileri arasında anlamlı farklılık vardır.	KABUL

SONUÇ

Finansal okuryazarlık, bireylerin ve işletmelerin finansal konularda bilgi sahibi olma, tasarruf etme, yatırım yapma gibi becerilerini içermektedir. KOBİ'lerin maliyetleri azaltma, riskleri yönetme ve doğru finansal kararlar alma konusunda yüksek düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olmaları önemlidir. Bu çalışma, Bolu ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın alt amaçları arasında finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış değişkenlerinin cinsiyet, medeni durum, yaş grupları, eğitim durumları, firmanın faaliyet süresi, ciro, pozisyon düzeyi, çalışma süresi ve finansal okuryazarlık düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi yer almaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre finansal bilgi alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini, diğer alt boyutların ise cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini göstermektedir. Bu sonuç, finansal bilgi açısından kadınların daha başarılı olduğunu veya daha yüksek bilgi düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Bu sonuç, literatürde yapılan araştırmalarla örtüşmektedir. Örneğin, Lusardi ve Mitchell (2014), kadınların erkeklerden daha yüksek finansal bilgi düzeyine sahip olduğunu ve bu durumun kadınların daha iyi finansal kararlar almasına yardımcı olduğunu bulmuştur.

Araştırmada, finansal okuryazarlık ölçeği alt boyutlarının yaşa, medeni duruma, eğitim durumuna, çalışma süresine, ciroya, pozisyona ve çalışma süresine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, literatürde yapılan araştırmalarla örtüşmektedir. Örneğin, Çör (2018), KOBİ'lerin yaş ve medeni durumun finansal okuryazarlık seviyesi belirlenirken anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Adıyaman'ın (2020) çalışmasında, KOBİ sahibi ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile yaş, eğitim, medeni durum ve sektör arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Erdoğan ve Özsoy (2022), finansal okuryazarlık düzeyinin yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma süresi, ciro ve pozisyona göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini tespit etmiştir.

Araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyine göre finansal davranış alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık olduğunu bulduğu tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi "çok az" diyenler grubunun finansal davranış puanı en

düşükken, "çok iyi" diyenler grubunun finansal davranış puanı en yüksek olarak belirlenmiştir. Bu durum, finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça finansal davranışta gözlemlenen artışı işaret edeceği değerlendirilmektedir. Başka bir ifadeyle, daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip KOBİ'lerin genellikle daha olumlu finansal davranışlar sergilediği görülmektedir. Bu durum, finansal okuryazarlık düzeyinin KOBİ'lerin finansal davranışlarını etkileyebilmektedir. Araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyine göre finansal bilgi alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir. KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyinin artmasıyla birlikte finansal bilgi düzeyinin de arttığı değerlendirilmektedir. Başka bir ifadeyle, daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan KOBİ'lerin, genellikle daha yüksek finansal bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, KOBİ'lerin daha yüksek düzeyde finansal okuryazarlık ile daha geniş bir finansal bilgiye sahip olma eğilimini göstermektedir. Literatürde yapılan araştırmalar da finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranış ve finansal bilgi düzeyini etkilediğini göstermektedir. Örneğin, Lusardi ve Mitchell (2015), finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan kişilerin daha iyi finansal kararlar aldığını ve bu kişilerin daha az finansal stres yaşadığını bulmuştur. Ayrıca, Njoroge (2013), KOBİ'lerin finansal okuryazarlık seviyelerinin "yüksek seviyede" olduğu ve bunun firma başarısını arttırdığını tespit etmiştir.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinin önemli bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan bireylerin daha sağlıklı finansal kararlar aldığı ve bu kişilerin genellikle daha az finansal stres yaşayabileceği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların önemi vurgulanmaktadır.

Finansal okuryazarlık, KOBİ'lerin finansal riskleri anlamalarına ve yönetmelerine yardımcı olabilmektedir. Bu da riskleri azaltmakta ve daha iyi finansal kararlar alınmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda finansal fırsatları daha iyi değerlendirme imkânı sunmakta ve böylece daha etkili yatırımlar yapılabilir. KOBİ'lerin finansal kaynaklarını daha verimli kullanmalarını sağlayarak işletmelerin daha rekabetçi olmalarına katkı sağlayabilecektir.

Araştırmanın sonuçları, aşağıdaki önerileri içermektedir:

- KOBİ'lere yönelik finansal okuryazarlık eğitimleri düzenlenmelidir. Bu eğitimler, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmelerine

yardımcı olacaktır.

- KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için alternatif araçlar geliştirilmelidir. Bu araçlar, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini daha doğru bir şekilde belirlemeye yardımcı olacaktır.
- KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmek için teşvikler sağlanmalıdır. Bu teşvikler, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmelerini teşvik edecektir.

Bu çalışma, 01.01.2022-01.09.2023 tarihleri arasında Bolu ili sınırları içinde (ilçeler dışında) faaliyet gösteren KOBİ'leri kapsamaktadır. Ancak KOBİ'lerin katılımındaki isteksizlik ve sınırlı örneklem büyüklüğü gibi önemli kısıtlarla sınırlandırılmıştır. Daha geniş bir örneklemle ve farklı iller baz alınarak tekrarlanabilecek bir araştırma niteliği taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.

- Abrar-ul-haq, M., Jali, M.R.M. ve Islam, G.N. (2015). *Factors Affecting Small And Medium Enterprises (Smes) Development In Pakistan. Environ. Sci*, 7. <https://www.semanticscholar.org/paper/Factors-Affecting-Small-and-Medium-Enterprises-in-haq-Jali/bc953d4feee43d23b84412ed3ea42510c6834724>
- Adıyaman, D. (2020). *KOBİ'lerde Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Şırnak İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karatekin Üniversitesi, Çankırı.
- Ahmetoğulları, K. ve Parmaksız, H. (2017). Finansal iyilik halinin finansal okuryazarlık ve kredi kartı tutumuyla ilişkisi *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (48), 317-330.
- Akbulut, Ö. ve Yıldız, N. (2006). *İstatistiğe Giriş Uygulamalı Temel Bilgiler Çözümlü ve Cevaplı Sorular Temel Formüller ve Tablolar El Kitabı* (5. baskı). Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Akbulut, H. ve Öz, Y. (2022). E - muhasebenin muhasebe eğitimindeki yeri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6(2), 217-226. <https://doi.org/10.46452/baksoder.1187314>
- Aksoy, A. ve Tanrıöven, C. (2007). *Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi* 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akyol, C. (2010). *Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Altıntaş, K.M. (2008). *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylere Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci*. İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı.
- Altıntaş, K.M. (2009). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitim Modeli. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 151-176.
- Anna Wiśniewska, S., Joanna Nowakowska, G., Anna, B., Robert, S. (2016). Small Business Management In Relationships Of Micro And Macro Environment, *22nd International Academic Conference*, Lisbon.
- Apan, M. ve Ercan, S. (2017). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisinin Yol Analizi ile Belirlenmesi: Lisans Düzeyindeki İşletme Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8 (16), 177 -202.
- Aras, G., (2001), Kobi'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgahestü Piyasalar Verisk Sermayesi Finansman Modeli, *1. Orta Anadolu Kongresi*, Nevşehir.
- Ardic, O.P., Mylenko, N. ve Saltane, V. (2011). Small And Medium Enterprises: A Cross-Country Analysis With A New Data Set. The World Bank. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-5538>. Erişim Tarihi: 01.11.2023
- Arslan, L. (2019). *KOBİ'lerde İş Etiği Uygulamaları Üzerine Kültürlerarası Bir Çalışma*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Ateş, S. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Davranışsal Önyargılar: Bireysel Hisse Senedi Yatırımcısı Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.

- Atkinson, A., ve Messy, F.-A. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results Of The Oecd / International Network On Financial Education Pilot Study*. Rusya.
- Aykut, M. (2022). *Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçülmesi: Isparta İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Alkaya A., ve Yağlı İ. (2015). Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 585– 589.
- Baenol. (1994). *Small Business Management, An Entrepreneurial Emphasis*. London: Thomson South Western.
- Bağcı, H. ve Arabacı, S. M. (2019). “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin ve Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi”. *BMIJ*, 7 (3), 68-88.
- Bayrakdaroglu, A. ve Şan, A. F. (2014). Financial Literacy Training As A Strategic Management Tool Among Small – Medium Sized Businesses Operating In Turkey, *Procedia*
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bediroğlu, K. (2019). *Finansal Okuryazarlık: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi üzerine bir uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Beres, D. ve Huzdik, K. (2012). Financial Literacy And Macro-Economics. *Public Finance Quarterly*, 57 (3), 298-312.
- Bhushan, P. ve Medury, Y. (2013). Financial Literacy And Its Determinants. *International Journal of Engineering, Business and Enterprise Applications*, 4(2), 155-160.
- Bilen, A. ve Solmaz, H. (2014). Kobi’lerin Karşılaştıkları Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Diyarbakır Örneği). *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(7) Güz, (60-79).
- Bintaş G. ve Zengin Ç. (2017). *Teknolojik Ürün Geliştirme Sürecinde Kobi'lere Sağlanan Ar-Ge, İnovasyon Finansman Desteklerinin İstihdama Katkısı: Bursa İli Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bozacı, İ. ve Güler B.Y. (2017). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Markalaşmasına Yönelik Bir Literatür İncelemesi. *Sosyal Ekonomik Stratejiler V, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 34.
- Bozçelik, E. E. (2019). Aile Bütçesinin Yeni Okuması: Finansal Okuryazarlık. *Yenifikir*, 10 (23), 57-70.
- Brown, J., Ivkovich Z., Smith, P. ve Weisbenner, S. (2008). Neighbors Matter: Causal Community Effects And Stock Market Participation. *Journal Of Finance*, 63,1509–1531.
- Brown, R. B., Saunders, M.N.K., Beresford, R. (2006). *You Owe It To Yourself: The Financially Literate Manager*, accounting forum, 30(2), 7-13.
- Caloghirou, Y., Aimilia P., Yiannis S. ve Lefteris, P. (2004). Industry-Versus Firm-Specific Effects On Performance: Contrasting Smes And Large-Sized Firms. *European Management Journal*, 22(2), 231-243.
- Campbell, J. (2006). Household Finance. *Journal Of Finance*, 61, 1553-1604.
- Can, Ü. (2022). *Tarımsal İşletmelerde Finansal Okuryazarlık Düzeyi Karşılaştırması: Eskişehir İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Can, A. N., (2012), *Girişim Sermayesi ve KOBİ’lerde Uygulanabilirliği*, (Yayımlanmamış Yüksek

Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Capuano, A. ve Ramsay, I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behaviour?. An Exploration Of Financial Literacy, Social Influences And Behavioural Economics. *Financial Literacy Project*. University of Melbourne, Melbourne.
- Carter Sara, Candan, A. (2018). *Kobilerde Kurumsallaşma Süreçleri Kurumsallaşmanın Kobilere Etkileri ve Perakende Mağazacılık Sektöründe Örnek İşletme Modeli*. (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ceylan A. ve Kormaz T. (1995). *Borsada Uygulamalı Portföy Yönetimi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Chen, H. ve Volpe, R. P. (1998). An Analysis Of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 7 (2), 107-128.
- Civan, M. ve Cenger, H. (2010). Finansal Yönetim Dersini Almış Öğrencilerin finans Eğitimi Beklentilerini Ölçmeye Yönelik Bir Çalışma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 46, 84-99.
- Clarke, M. D., Heaton, M. B., Israelsen, C. L. ve Eggett, D. L. (2005). The Acquisition Of Family Financial Roles And Responsibilities. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 33, 321-340.
- Collins, J. M. (2012). Financial Advice: A Substitute For Financial Literacy?. *Financial Services Review*, 21 (4), 307-322.
- Curran, J. ve Blackburn, RA (2001) *Küçük İşletmeyi Araştırmak*. SAGE Publications Ltd., Londra. <https://doi.org/10.4135/9781849209847>
- Çakırer, M. A. (2019). *Finansal Okuryazarlık*, (1. baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Çakmakçı, G. (2018). *Kobilerin Finansmanında Risk Sermayesi Modeli ve Bu Modelin Yatırımcı ve Firma Bazında Uygulanabilirliği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Çatal, M.F., (2018). Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (Kobi) Rolü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 333-352
- Çelik, C. ve Karadal, H. (2007). Kobi'lerin sorunları ve çözüm stratejilerinin algılanan performans üzerine etkileri: (Aksaray ve Mersin örneği). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 119–138.
- Çengelci, Ş. E. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Finansal Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çetin, H. C. (2007). *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları ve Bu Sorunlara Yönelik Politikalar (Kredi Politikaları)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, M. (2015). *Dünya ve Türkiye Perspektifinde Kobi Borsalarının Gelişiminin Değerlendirilmesi, Borsa İstanbul A.Ş. (Bist) Gelişen İşletmeler Piyasasına (Gip) Kote İşletmelerin Borsaya Kote Öncesi ve Sonrası Finansal Performanslarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.
- Çör, Ö. (2018). *Kobilerde Finansal Okuryazarlık: Finansal Yönetime Etkisi, Sorunlar ve Öneriler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Danes, S. M. ve Hira, T. K. (1987). Money Management Knowledge Of College Students. *Journal Of Student Financial Aid*, 17 (1), 4-16.
- Davies, E. ve Lea, S. E. (1995). Student Attitudes To Student Debt. *Journal of Economic Psychology*, 16 (4), 663-679.
- Değer, A. (2007). Sermaye bütçelemesi ve reel opsiyonlar. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari*

- Demergue, K. ve Maksimonie (2002). Small Firms and Environment Management. *International Small Business Journal*, 20 (3), 235-251.
- Dew, J., ve Xiao, J. J. (2011). The financial management behavior scale: development and validation. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 22(1), 43.
- Durmuşkaya, S. ve Kavas, Y. (2018). Akademik gelişim ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin tespiti üzerine bir araştırma. Yönetim ve Ekonomi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (3), 925-939.
- Düzce, Ç. (2007). *Türkiye’de Kobi’lerin Finansal Sorunları ve Alternatif Finansman İmkanları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dylan J.E. (2006). *Enterprise and Small Business: Principles, Practice and Policy*, 2nd ed., England.
- Eğilmez, M. (2019). *Örneklerle Kolay Ekonomi*, (21. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Engström, P. ve McKelvie, A. (2017). Financial literacy, role models, and micro-enterprise performance in the informal economy. *International Small Business Journal*, 35(7), 855–875.
- Eraslan, H. A. (2020). *Müşterilerin Finansal Durumları Finansal Okuryazarlık Algılanan Finansal Durum ve Yaşamdan Memnuniyet İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Erdem, M. M. (2022). *Küçük Sanayi İşletmelerinde Finansal Okuryazarlık Üzerine Bir Araştırma: Kütahya İli Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Erdoğan, N. (2004), *Aile İşletmeleri: İkinci Kuşağın Yetiştirilmesi*, İstanbul, İGİAD Yayınları.
- Ergün, K. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Erol, M. (2010). Ekonomik kriz ve Kobi’ler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1): 173.
- Erdoğan, F., ve Özsoy, H. (2022). Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması: Bir Durum Çalışması. *Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 63(2), 137-154.
- Gencan, M. Y. (2018). *Turizm Sektörü Kobi’lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık. İstanbul*, Hiperlink Yayınları.
- Gönen, P. D. E., ve Özmete, D. D. E. (2007). Finansal Refah: Finansal Yönetim Sürecinden Duyulan Tatmin, Finansal Davranışlar İle Öz-Saygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 11(11) , 57-69.
- Guiso, L. ve Jappelli, T. (2008). Financial literacy and portfolio diversification. *EUI Working Papers*.
- Güler, E. (2015). *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İl Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Güler, E. (2021). *Akademisyenlerin Davranışsal Önyargıları ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Haddad, F. S. (2012). Stock Liquidity And Capital Structure: An Empirical Study On Amman Stock Exchange. *European Journal of Economics and Administrative Sciences*, 47, 79-89.

- Hamurcu, Ç. (2015). *Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Sektörü Çalışanları Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Hasibuan, B. K., Lubis, Y. M. ve HR, W. A. (2018). Financial Literacy And Financial Behavior As A Measure Of Financial Satisfaction. In *1st Economics and Business International Conference*. Atlantis Press.
- Hayta, A. B. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri: Finansman Yönetimi Finansal Okuryazarlık*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hong, H., Kubik, J. ve Stein, J. C. (2004). Social interaction and stock market participation. *Journal of Finance*, 59, 137–163.
- https://econpapers.repec.org/article/inmororsc/v_3a8_3ay_3a1997_3ai_3a6_3ap_3a698-706.htm.
Erişim Tarihi: 06.11.2023
- Hung, A. A., Parker, A. M., ve Yoong, J. K. (2009). Defining and measuring financial literacy. *Journal of what Consumers Know and What They Think They Know*, 179-211.
- İlbay, H. (2021). *Finansal Okuryazarlık Düzeyi ile Psikolojik Ön Yargılar Arasındaki İlişki: Mersin İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Joo, S. H. ve Grable, J. E. (2004). An exploratory framework of the determinants of financial satisfaction. *Journal of Family and Economic Issues*, 25 (1), 25-50.
- Jorgensen, B. L. (2007). *Financial Literacy Of College Students: Parental And Peer Influences*. (Unpublished Master Thesis). State University, Blacksburg.
- Jorgensen, BL ve Savla, J. (2010). Genç Yetişkinlerin Finansal Okuryazarlığı: Ebeveyn Sosyalleşmesinin Önemi. Aile İlişkileri: *Disiplinlerarası Uygulamalı Aile Çalışmaları Dergisi*, 59 (4), 465–478. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x>
- Kantarıcı, H. B. ve Karacan, R. (2008). Mali Disiplinin Sağlanması Açısından Türkiye İmf İlişkilerinin Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, 155, 144-158.
- Karademir, D. (2014). *Türkiye Mobilya Endüstrisindeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (Kobi'lerin) Avrupa Birliğine Uyumlaştırılması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaağaç, A. (2015). *Finansallaşma Sürecinde Finansal Okuryazarlık*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Karamelek, F. (2019). *Banka Müşterilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçülmesi ile İlgili Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Karan, M., (2013). *Finansal Yönetim* (2. baskı). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karataş, Ç. (2017). *Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Tcmb İçin Bir Değerlendirme*. (Uzmanlık Yeterlik Tezi), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Karayılmazlar, S., Aşkın, A. ve Çabuk, Y., (2007). *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tarihsel Gelişimi ve Tanımlama Kriterleri*. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2(1), 151–164.
- Kaya, A. (2015). *KOBİ Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma; İzmir İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- Kaya, H. (2019). *Finansal Okuryazarlık ve İibf'de Verilen Muhasebe Finansman Derslerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkileri: Cumhuriyet Üniversitesi İibf Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

- Kayacan, E.N. (2019). *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya.
- Kempson, E. ve Whyley, C. (2009). Kept Out Or Opted Out? Understanding And Combating Financial Exclusion. *The Policy Press*. Great Britain.
- Khan M.Y. ve Jain P.K. (2008). Financial Management: Text, Problems And Cases. *Tata Mcgraw-Hill Publishing Company Limited*, New Delhi.
- Kılıç, Y., Ata, H. A., ve H. Seyrek, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (66), 129-150. <https://doi.org/10.25095/mufad.396535>
- Kılınç, E., ve Antepli, A. (2020). Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Kamu Çalışanlarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 95-109.
- Kıran, F. (2019). *Finansal Okuryazarlık, Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Karşı Tolerans İlişkisi: Batı Akdeniz Girişimcileri Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Kinyua, A., N., (2014). Factors Affecting The Performance Of Small And Medium Enterprises In The Jua Kali Sector In Nakuru Town. *Journal of Business and Management*, 16(1), 80-93 erişim adresi: <http://ir-library.egerton.ac.ke/handle/123456789/2067>
- Kiyosaki, R. (2018). *Zengin Baba Yoksul Baba* (Çev. D. Şendil), 25. baskı. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Koncuk, G. (2019). *Kobilerin Pazarlama Sorunları Sanayi ve Hizmet Sektöründeki Kobiler Arası Pazarlama Sorunları Farklılıkları Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- KOSGEB, (2022). Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2022. Erişim Adresi: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/9057/kucuk-ve-orta-buyuklukteki-girisim-istatistikleri-2022>. Eriim Tarihi: 15.01.2024.
- Köksal, S. (2019). *Kamu Çalışanlarının Finansal Okuryazarlık ve Finansal Erişim Düzeylerinin İncelenmesi: Bir Kamu Kurumu Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Ankara.
- Kulak, Ü. (2021). *Esnafların Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Muğla İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Kumar, B.K., Rajan, G.R. ve Zingales, L. (2001). *What determines firm size?* crsp working paper no. 496; and usc finance and business econ. working paper no. 01-1. Available at Erişim Adresi: SSRN: <http://ssrn.com/abstract=170349> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.170349>. Erişim Tarihi: 04.11.2023
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi. *Tübar Dergisi*, 28, 283-298.
- Kutlu, A. (2018). *Kobilerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Adıyaman İl Merkezinde Bir Bankanın Kobilere Vermiş Olduğu Kredilerin Etkinliğinin Araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.
- Kutlu, A. (2019). *Finansal Okuryazarlık ile Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Kutukız, D. ve Özden, C. (2018). Kadın Girişimciliği ve Finansal Okuryazarlığın Kadın Girişimciler Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, 350-365.

- Küçükaslan, A. (2017). *Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane.
- Lachance, M. J. ve Choquette-Bernier, N. (2004). College Students Consumer Competence: A Qualitative Exploration. *International Journal of Consumer Studies*, 28, 433-442.
- Leu, D. J., Kinzer, C. K., Coiro, J., Castek, J., ve Henry, L. A. (2013). New Literacies: A Dual-Level Theory Of The Changing Nature Of Literacy. *International Reading Association*, 1150-1181.
- Liberto, D. James, M. ve Li, T. (2022). *Expense: Definition, Types, And How Expenses Are Recorded*. <https://www.investopedia.com/terms/e/expense.asp> (Erişim, 09.11.2023).
- Loibl, C. ve Hira T. (2005). Self-Directed Financial Learning And Financial Satisfaction. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 16 (1), 11-21.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. (2006). Financial Literacy And Planning: Implications For Retirement Wellbeing. *Pension Research Council Working Paper*, 1.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2007). Baby Boomer Retirement Security: The Roles Of Planning, Financial Literacy, And Housing Wealth. *Journal of Monetary Economics*, 54 (1), 205-224.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. ve Curto, V. (2009). Financial Literacy And Financial Sophistication Among Older Americans. *National Bureau Of Economic Research*, 1-30.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. ve Curto, V. (2010). Financial Literacy Among The Young. *The Journal Of Consumer Affairs*, 44 (29), 358- 380.
- Lusardi, A., ve Mitchell, O. (2014). Financial Literacy And Retirement Planning: Evidence And Implications For Policy. *Journal Of Pension Economics and Finance*, 13(4), 509-544.
- Lusardi, A., ve Mitchell, O. (2015). Financial Literacy And Planning: Implications For Retirement Wellbeing. *Pension Research Council Working Paper*, 1.
- Markovich, C. A. Ve DeVaney, S. A. (1997). College Seniors' Personal Finance Knowledge And Practices. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 21-28.
- Mathur, H.P. (1998). Changing roles of banks in entrepreneurial development in India. *Singapore International Councils for small Business*, www.sbaet.edu/research/1998/icsb/n009/htm. Erişim Tarihi: 05.11.2023
- Mevsim, L. T. (2016). *Üniversite Öğrencilerinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Erzincan Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Mihalčová, B.,Csikósová, A. ve Antořová, M. (2014). Financial Literacy- The Urgent Need Today. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 109(8), 317-321. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.464>
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2015). *Tüketicinin Korunması*, Ankara, 1-67.
- Mohammad Sabir, S. (2014). Small and Medium Enterprises, Access To Finance, Export Promotion Potential And Formalization. Ministry Of Commerce and Industries Of Afghanistan, Strategy, Policy and Planning Directorate.Project,https://www.academia.edu/16935678/Small_and_Medium_Enterprises_Export_Promotion_Potential_Access_to_Finance_and_Formalization_in_Afghanistan Erişim Tarihi: 06.11.2023
- Monticone, C. (2010). How Much Does Wealth Matter In The Acquisition Of Financial Literacy? *The Journal Of Consumer Affairs*, 44 (2), 403-422.
- Monticone, C. (2011). *Financial Literacy And Financial Advice: Theory And Empirical Evidence*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Torino University, Italy.

- Murphy, J. L. (2013). Psychosocial Factors And Financial Literacy. *Social Security Bulletin*, 73 (1), 73-81.
- Müftüoğlu, T., (1997), *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar Ve Öneriler*, Ankara: Sevinç Yayınevi.
- Naithani, S. (2007). *The Case For Small And Medium Enterprises In Afghanistan. Small And Medium Enterprises, Economic Growth, And Civil Society Involvement In Afghanistan*. Erişim Adresi: <https://www.shorturl.at/gHI27> Erişim Tarihi: 07.11.2023
- Nelson D. (2004). *The Role Of Smes For Development. A Literature Review*.
- Njoroge, R. M. (2013) *Relationship Between Financial Literacy And Entrepreneurial Success In Nairobi Count*. (Yüksek Lisans Tezi), Nairobi University, Nairobi.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2005). *Improving Financial Literacy Analysis Of Issues And Policies Organisation*.
- Okka, O. (2010). *Finansal Yönetim: Teori ve Çözümlü Problemler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Oktay, M. (2019). *Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Bireylerin Tasarruf Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Kırıkkale Üniversitesi Akademik ve İdari Personeli Üzerine Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Orton, L. (2007). Financial Literacy: Lessons From International Experience. *Canadian Policy Research Networks*.
- Ö, Bayındırlı, M. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutum ve Davranış Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Karabük.
- Öcal, Ö. (2019). *Finansal Okuryazarlık ve Bireysel Tasarruf Davranışları: Ankara İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Öncüler, İ. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Özbek, Z. (2010), KOBİ’lerin Türk ekonomisine etkileri, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*,50.
- Özbek, A. (2019). *Erken Dönemde Ekonomi Eğitiminin Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisi: Uluslararası Bakalorya Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Özdemir, F. S. (2011). *Finansal Raporlama Sistemlerinin Bilginin İhtiyaca Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi: İmkb Şirketlerinde Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özerol, H. (2016). *Saçmalama: Bireysel Yatırımcıların Nasıl Davranacakları Belli Olmaz!* 6. Baskı. Ankara: Elma Yayınevi.
- Özgüler, İ. (2013). *Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Öztürk, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 68, 113-134.

- Paramasivan, C. ve Subramanian, T. (2009). Financial Managemet. *New age international limited publishers*.
- Parasız, İ. (2009). *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Yayınları.
- Patrick, C. (2015). *The Effect Of Financial Literacy On Performance Of Small And Medium Enterprises In Trans Nzoia County*. (Yüksek Lisans Tezi), Nairobi University, Nairobi.
- Perozek, M. G. ve Reinsdorf, B. (2002). Alternative Measures Of Personal Saving. Survey of Current Business-United States. *Department of Commerce*, 82 (4), 13- 24.
- Rikwentishe, R., Pulka, B. M. ve Msheliza, S. K. (2015). The Effects Of Saving And Saving Habits On Entrepreneurship Development. *European Journal of Business and Management*, 7 (23), 111-119.
- Sage Canadian Small Business Financial Literacy Survey, (2012), <https://www.sage.com/na/~media/site/sagena/documents/surveys/Sage-Canadian-Small-BusinessFinancial-Literacy-Survey>, (11.03.2020).
- Sakınç, Ö. S. (2018). Tasarrufları değerlendirmede finansal okuryazarlığın önemi ve bir uygulama. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 539-556.
- Salihu, A. (2015). *Effect Of Environmental Factors On Small Scale Businesses Performance In Kano And Sokoto States*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahmadu Bello University, Zaria.
- Samkin, G. Pitu, E. ve Low, M. (2014). Identifying the financial literacy skills necessary to run a small new zealand business, *e-journal of business education and scholarship of teaching*, 8, (1).
- Saraç, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Sarıaslan, H., (1996), *Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Yayınları.
- Sarıgül, H. (2014). A Survey Of Financial Iiteracy Among University Students. *Journal of Accounting and Finance*, 64, 207-224.
- Sarılı, Ö. (2011), *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları ve Finansman Tercihlerini Etkileyen Etmenler, Afyonkarahisar İli Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Sermaye Piyasası Kurulu, *Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması Raporu*, 16.11.2012. <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.pdf> (09.11.2023).
- Sezer, D. ve Demir, S. (2015). Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar ile İlişkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 69-88.
- Shim, S., Xiao, J. J., Barber, B. L. ve Lyons, A. C. (2009). Pathways To Life Success: A Conceptual Model Of Financial Well-Being For Young Adults. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30 (6), 708-723.
- Shumpeter, J. (1934). *The Theory Of Economic Development*. Harvard University Press. Cambridge.
- Smith, A. (2018). *Ulusların Zenginliği*. (Çev. Ş. Alpagut), 1. Baskı. İstanbul: Say Yayınları.

- Sönmez, A., Arslan, A.R., Asal, Ö. ve Akdere, B. (2009). *Ankara’da Mobilya Sektöründe Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Fiziksel Çevre Koşullarından Ortam Faktörlerinin Değerlendirilmesi*. 12(2), 127-135.
- Steinboof D. (1998). *Small Business Management Fundamentals*, 2. b., McGraw-Hill Book Company.
- Stevenson, J. (1997). *Fundamentals Of Investments*. West Publishing House. New York
- Şahin, M., ve Barış, S. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışı Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Şengür, M. (2015). Gelir Dağılımı Tasarruf İlişkisi: Türkiye’de Hanehalkı Tasarrufu Belirleyicileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-217.
- Taft, M. K., Hosein, Z.Z., Mehri, S. M.T., ve Roshan, A. (2013). The relation between financial literacy, financial wellbeing and financial concerns. *International Journal Of Business And Management*, 8(11), 63.
- Tağraf, H. ve Arslan, N. T. (2003). Kriz Oluşum Süreci ve Kriz Yönetiminde Proaktif Yaklaşım. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (1), 149-160.
- Taymaz, E. (2008). *KOBİ’lerde Dönüşüm: Küçük Firmaların Büyük Başarıları, Türk Girişim ve İG Dünyası Konfederasyonu* (TÜRKONFED), Akbank Yayınları, İstanbul.
- TDK, (2023). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 09.11.2023).
- Tenekecioğlu, D. B. (2003). Avrupa Birliği ile Entegrasyon Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (Kobi) Rekabet Güçlerinin Arttırılması ve Eskişehir’de Makine İmalatı ve Gıda Sektöründe Yer Alan Kobi’ler Üzerinde Uygulama. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 28.
- Tunç, S. Ve Köroğlu, Y. (2019). KOBİ’lerde Güncel Finansal Problemler ve KDV İadesi. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*.1.
- Turkonfed, (2009), *Kobilerde Finansmana Erişim*, Özyeğin Üniversitesi, İstanbul
- Turan, A. H. (2009). Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde (kobi) bilişim teknolojileri (bt), örgütsel rekabetçi stratejileri ve başarımlar ilişkisi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 3, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2672/35001> (Erişim Tarihi: 11.11.2023).
- TÜİK (2015a). http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/gelirleilgili-kavramlar/index.html. (Erişim, 09.11.2023).
- TÜİK (2015b). http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_Panel_2013/turkce/metaveri/tanim/gelirle-igili-kavramlar/index.php (Erişim, 09.11.2023).
- Tüz, M. (2013). *Kişilik ve Değerler*. Edt. Erdem İ. Örgütsel Davranış. Ankara: Nobel Akademi.
- Uçkun, N., (2009), KOBİ’lerin Finansal Sorunlarına Melek Sermaye Çare Olabilir Mi?, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 41, 121-131
- Uçkun, N. (2012). *Kısa Vadeli Finansman Kaynakları*. F. Şamiloğlu ve A. İ. Akgün (Dü) içinde, Finansal Yönetim (221-238). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası/Dünya Bankası. (2012). *Finansal Tüketici Koruma İçin İyi Uygulamalar*, 1818 H. Street NW Washington DC 20433.
- Usama, K. M. ve Wan Yusoff W. F. (2018). The Relationship Between Entrepreneurs Financial Literacy and Business Performance Among Entrepreneurs Of Bauchi State Nigeria. *International Journal of Entrepreneurship and Business Innovation*, 1(1), 15-26.

- Usul, H., Bekçi, İ. ve Eroğlu, A.H. (2002). Bireysel yatırımcıların hisse senedi edinimine etki eden sosyo- ekonomik etkenler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19, 135- 151.
- Ünal, S., ve Düger, S. (2011). Akademik personelin finansal gönenç hali ile finansal davranış eğitimi arasındaki ilişkiye yönelik ampirik bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 213-226
- Üngör, A. (2021). *Finansal Okuryazarlık ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Firma Performansı Arasındaki İlişki: Bursa Üzerine Alan Araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Van Rooij, M. Lusardi, A. ve Alessie, R. (2007). Financial literacy and stock market participation. *Journal of Financial Economics*, 101 (2), 449-472.
- Varlı, B. (2010). *Avrupa Birliğinde ve Türkiye' De Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Yeniliğin Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Vo Van, D. (2015). The Effects Of Local Business Environments On Smes' Performance: Empirical Evidence From The Mekong Delta. *Asian Academy of Management*, 20(1).
- Wolcott, I. ve Hughes, J. (1999). *Towards Understanding The Reasons For Divorce*. Working Paper 20.
- Xiao, J.J. ve O'Neill, B. (2016). Consumer financial education and financial capability. *International Journal of Consumer Studies*, 40, 712-721.
- Yağlı, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40) 585-599.
- Yatbaz, A. (2013). *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Halka Arz Yoluyla Finansmanı: Gelişen İşletmeler Piyasası (GİP)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, D. ve Özbek, A. (2021). Erken Dönem Ekonomi Eğitimi ve Finansal Sosyalleşiminin Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (2), 694-710.
- Yılmaz, Y. ve Tuncel, M. (2017). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Dicle Üniversitesi İİBF Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Uluslararası Ekonomi, Siyaset ve Yönetim Sempozyumu Özel Sayısı, 311-322.
- Yörük, N. (2001), KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanında karşılaştıkları sorunlar ve Tokat ilinde bir uygulama, 1. Orta Anadolu Kongresi: *KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları*, , Nevşehir.
- Yurtadur, M. (2011). *KOBİ Yönetimi ve Büyüme*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yücel, S. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Kredi Kartı Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi-Hacettepe Üniversitesi Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik.
- Yücel, K. O. (2021). *Finansal Okuryazarlık ve Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Kırıkkale İlinde Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Yüksel, İ. ve Arar, T. (2015). *Determining The Resistance To Change Index For Small And Medium Sized Enterprises (Sme): An Application For A Turkish Sme*. 5th ebes conference - Lisbon

Portugal, s. 345-348.
https://www.researchgate.net/publication/282506561_Determining_the_resistance_to_change_index_for_small_and_medium_sized_enterprises_SMEAn_application_for_a_Turkish_SME Erişim Tarihi: 12.11.2023.

Zarakoğlu, A. (1989). *Bankacılar İçin Para ve Kredi Birliği* (9. baskı). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

EKLER

EK 1 : Anket Formu

Kobi'lerin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme, Bolu İli

Örneği : Katıldığınız anket çalışması Bolu ilinde faaliyet gösteren KOBİ sahipleri yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemek amacı ile hazırlanmıştır. Çalışmamız bilimsel nitelikte olup, anket sonuçları gizli tutulacaktır.

YL Öğrencisi: Sevilay Uçar

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ferudun Kaya

İkinci Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya Er

1.Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

2. Medeni Durum: () Evli () Bekar

3. Yaşınız: () 18-28 () 29-39 () 40-50 () 51 ve üzeri

4. Eğitim Durumunuz:

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans () Lisansüstü

5. İşletmenizin Türü:

() Anonim şirket () Limited şirket () Adi ortaklık () Şahıs şirketi

() Kollektif şirketi () Diğer.....

6. Faaliyet Gösterdiği Sektör:

() İnşaat () İmalat () Finans () Enerji () Tekstil () Elektronik

() Turizm

() Diğer.....

7. İşletmenizin Faaliyette Olduğu Süre:

() 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 ve

üstü

8. Ciro Büyüklüğü:

() 0-3.000.000TL () 3.000.001-15.000.000TL () 15.000.001-

35.000.000

() 35.000.001-70.000.000 () 70.000.001-125.000.000 ()

125.000.000TL'den fazla

9.İşletmede Bulunduğunuz Pozisyon:

() Sahibi () Alt düzey yönetici () Orta düzey yönetici () Üst düzey yönetici

() Genel yönetici () İşletme ortağı () Diğer.....

10. Yönetici Pozisyonunda Toplam Çalışma Süreniz:

() 1-10 yıl () 11-20 yıl () 21-30 yıl () 31-40 yıl () 41-50 yıl

11. Finansal Okuryazarlık Seviyenizi Ne Kadar Yeterli Görüyorsunuz?

() Çok az () Az () Orta () İyi () Çok iyi

Aşağıda yer alan ifadelerle ilgili görüşlerinizi belirtiniz.

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
FİNANSAL TUTUM					
1. İşletme başarısı için bütçeleme mutlaka yapılmalıdır.					
2. İşletme bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirmelidir.					
3. İşletmeler birikim, yatırım ve gelirlerini değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olmalıdır.					
4. İşletmelerin faaliyet başında iş planının hazırlanması gerekir.					
5. İşletmeler finansal kaynakları etkin bir şekilde kullanarak geleceğe yönelik planlar yapmalıdır.					
6. Finansal kayıtlar düzenli ve sağlıklı bir şekilde tutulmalıdır.					
7. Gelirin bir kısmı tasarrufa ayrılmalıdır.					
8. İşletmede gelirden fazla harcama yapılmamalıdır.					
9. İşletmeler gelirlerini rasyonel bir şekilde finanse eder.					
10. İşletmeler kredi taksitlerini ve / veya borçlarını zamanında ödemeliler.					
11. Maliyetleri en aza indirebilmek ve karı en üst düzeye çıkarmak için şirketlerin karlılıkları düzenli olarak analiz edilmelidir.					

12. İşletmeler finansal ürün ve hizmetlerin nasıl işlediği ve hangilerinin çıkarlarına uygun olduğu bilerek karar almalıdır.					
FİNANSAL DAVRANIŞ					
13. Her yıl düzenli olarak bütçeleme yaparız.					
14. Planlanan bütçe ile gerçekleşen bütçe arasında uyum vardır.					
15. İşletmemiz büyüme hedefleri doğrultusunda planlama yapar.					
16. İşletmemiz belirli aralıklarla iş planını gözden geçirir.					
17. İşletme harcamalarımızı planlı bir şekilde yaparız.					
18. Borç almadan önce geri ödemesi ile ilgili plan yaparız.					
19. Uzun vadeli düşünüp ona göre finansal plan yaparız.					
20. İşletmemiz tüm finansal araçları verimli ve mantıklı bir şekilde organize eder.					
21. İşletmemizin mali durumunu belirli aralıklarla kontrol ederiz.					
22. İşletmemizde çalışan personellerin finans hakkında bilgi sahibi olmalarını önemseriz.					
23. İşletmemiz finansal kararları başarı ile uygular.					
FİNANSAL BİLGİ					
24. Enflasyonun yüksek olması halinde satın alma gücümüz düşer.					
25. Enflasyon oranının, piyasalardaki kredi faiz oranından daha yüksek olması durumunda kredi kullanımı avantaj sağlar.					
26. Borsalar sadece pay senedi alım satımı için kullanılır.					
27. Uzun vadeli kredi kullanımı, kısa vadeli kredi kullanımından daha maliyetlidir.					
28. Planço, belirli bir tarihteki varlıkları, borçları ve öz sermayeyi gösterir.					
29. Nakit sıkıntısı çeken bir şirket, kesinlikle zarar etmiştir.					
30. Faiz borç almanın maliyeti tasarruf yapmanın getirisiidir.					
31. Üretim kapasitesini arttırmak için aktif değerlere harcama yapmak gerekir.					

32.Bankalardan aldığımız kredilerde vade uzadıkça kredinin maliyeti artar.					
33.İçerisinde birden fazla yatırım aracının bulunduğu fona yatırım fonu denir.					
34.Bir banka hesabına yıllık %8 faiz oranı ile bir miktar para yatırılırsa ve yıllık enflasyon oranı %10 ise hesaptaki paranın satın alma gücü bir sene öncekine göre azalır.					
35.Diyelim ki 2023 yılında hem geliriniz hem de tüm mal ve hizmetlerin bedeli iki katına çıkmış olsun 2023 yılında bu gelirle alabileceğiniz ürün ve hizmet miktarı bugünden fazladır.					
36.Repo işlemi genellikle 2 ya da 3 yıllık vadelerde değişen uzun vadeli bir yatırım aracıdır.					
37.Döviz kuru hesaplamasında, alım ve satımda merkez bankası efektif kuru kullanılır.					
38.Bir yatırımcının portföyünde çeşitli varlıkların bulunması sonucu bu yatırımcının kaybetme riski artar.					
39.yatırım fonlarının likiditesi yüksektir ve alım satımı kolaydır.					
40.Finansal tablolar işletmenin finansal durumu, performansı ve nakit akışları hakkında bilgi verir.					
41.İşletmenin faaliyetlerini ve yatırımlarını finanse etmek için sağladığı kaynakları ve bu kaynakların kullanıldığı yerleri özetleyen tabloya fon akış tablosu denir.					
42.Para piyasasında vade genellikle bir yılı aşmaz.					
43.Merkez bankasının temel amacı, fiyat istikrarını sağlamaktır.					
44.Sermaye, girişimcilik ve doğal kaynaklar temel üretim faktörlerindendir.					
45.Nakit tablosu, bilanço ve gelir tablosu finansal tablo türlerindendir.					
46.İşletmenin faaliyetlerini devam ettirebilmesi için gerekli olan ve yılda en az bir kere paraya dönüşebilen varlıklara dönen varlıklar denir.					
47.Yatırımda risk arttıkça beklenen getiri de artar.					

48.İşletmelerin kısa vadeli yükümlölüklerini karşılayabilme yeteneğini ölçen oranlara likidite oranları denir.					
--	--	--	--	--	--

